

THEMIS **THEMIS** **THEM**

ELTE

Állam- és Jogtudományi Kar
doktori iskoláinak
elektronikus folyóirata

2023. december

Kiadó: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

Kiadó székhelye: 1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.;
www.ajk.elte.hu

Felelős kiadó: prof. dr. Sonnevend Pál, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar dékánja

Szerkesztőbizottság: prof. dr. Nagy Marianna, prof. dr. Szabó Máté, dr. habil. Fazekas Marianna – ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

Szerkesztők: dr. habil. Fazekas Marianna és dr. Antal Attila (PhD)
Technikai szerkesztők: Bencze Andrea és Sturm Henrietta
Szerkesztőség címe: 1053 Budapest, Egyetem tér 1-3.

Megjelenik minden évben kétszer.

HU ISSN 2064 0900

DOI 10.55052

Tartalom

I. RÉSZ: JOGI TANULMÁNYOK	5
DR. BADINSZKY ÁRON: A beavatkozási pontok stratégiája - észrevételek és javaslatok a mesterséges intelligencia szabályozásával kapcsolatban	6
DR. KOVÁCS ANDREA: A közösségi média botok lehetséges csoportosítási szempontjai, mint a jövőbeli szabályozás alapja	36
DR. REINES JÁNOS: A right of publicity esélyei a magyar jogban	62
DR. ROSTA MÁRTON: (Még mindig az) Új ingatlan-nyilvántartási törvényre várva	100
DR. TASKÓ LILLA: Az örökbefogadás céljának változása és az örökbefogadási képesség szűkülése a magyar családjogban	121

Contents

I PART: LEGAL STUDIES	5
DR. BADINNSZKY, ÁRON: Strategy of „intervention points” – comments and suggestions on the regulation of artificial intelligence	6
DR. KOVÁCS, ANDREA: Classification of Social Media Bots as Basis for Future Regulation	36
DR. REINES, JÁNOS: The Chances of the right of publicity in hungarian law	62
DR. ROSTA, MÁRTON: (Still waiting) for the new Real Estate Registration Act	100
DR. TASKÓ LILLA: The changes in the purpose of adoption and the diminution of the ability to adopt in Hungarian family law	121

I. RÉSZ
JOGI TANULMÁNYOK

Dr. Reines János
ELTE ÁJK Polgári Jogi Tanszék
Témavezető: Dr. Fuglinszky Ádám egyetemi tanár
DOI: <https://10.55052/themis.2023.2.62>

A right of publicity esélyei a magyar jogban¹

Absztrakt

Az amerikai társadalomban már a XX. század elején elterjedt az ún. „kommerciálizálódott” személyiség, amely akkoriban a magyar társadalom számára még szokatlan jelenségnek számított. Ugyanakkor némiképp megkésve, az influencer²-marketing, valamint az ahhoz kapcsolódó társadalmi folyamatok – így a közösségi platformok terjedése, vagy az internetes vásárlások népszerűségének növekedése – hatására hazánkban is egyre nagyobb teret kap ez a terület.

Az Európai Unióban és Magyarországon is kiemelt figyelem – s részletes szabályozás³ – irányul a személyes adatok védelmére a jogellenes felhasználásokkal szemben. Amire viszont hazánkban nem terjed ki teljeskörűen a szabályozás, az az egyes *személyiségi jogok*⁴ kereskedelmi értékének a védelme.

¹ A kutatás a Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-22-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készül.

² Influencer alatt jelen tanulmányban a Gazdasági Versenyhivatal (GVH) fogalommeghatározásának egy szűkített tartalmát értjük: „Az *influenszer olyan, a digitális környezetben befolyás gyakorlására, fogyasztói vélemény formálására képes - akár kiskorú – személy..., aki akár eseti vagy állandó partnerként, akár dedikált márkanagykövetként online tartalmat készít és tesz közzé saját weboldalán, közösségi média oldalán, videómegosztó- vagy más egyéb online platformon, függetlenül attól, hogy a tartalom a sajátja vagy vendégbejegyzés; a legtöbb esetben a véleményvezér elkötelezett követőbázissal rendelkezik.*”

A GVH influncerként határozza meg a személyeken túl a dolgokat és virtuális entitásokat (így például állat, kabala, digitális karakter, avatar) is, amelyekről azonban a tanulmányban nem esik szó. Ld. Gazdasági Versenyhivatal:

Tájékoztató az influencer marketingről

https://gvh.hu/pfile/file?path=/szakmai_felhasznaloknak/tajekoztatok/Tajekoztato_az_influenszer_marketingrol.pdf1&inline=true (2023. május 30.)

³ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet); az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény

⁴ E körben elsősorban a képmáshoz, a hangfelvételhez, a képmás- és hangfelvételhez, valamint a névviseléshez

Jelen tanulmányban arra kísérünk meg választ adni, hogy a right of publicity magyar jogrendbe történő implementálására van-e lehetőség, illetve milyen indokok szólnak-az átvétel mellett vagy ellene.

A jogtörténeti és jogösszehasonlító vizsgálatainkat követően megállapítható lesz, hogy e gazdasági megközelítés nem idegen a magyar szabályozástól, s van elméleti lehetőség a kereskedelmi érték védelmére.

Összességében, miként az látni fogjuk, az átvételben rejlő veszélyekkel talán többet veszíthetünk társadalmi szinten, mint amit az egyes szereplők egyénileg nyerhetnek.

Kulcsszavak: személyiségi jog, vagyoni érték, right of publicity, post mortem érvényesíthetőség

1. A személyiség fogalma

Ahhoz, hogy a személyiség kereskedelmi értékéről, illetve annak védelméről beszélhessünk, célszerűnek mutatkozik annak meghatározása, mit értünk a személyiség fogalma alatt. Ugyanakkor erre a kérdésre, ha teljeskörű választ kívánnánk adni, akárcsak a polgári jog területén maradvá,⁵ úgy túlfeszítenénk jelen tanulmány terjedelmi kereteit. Amire itt vállalkozhatunk, az az, hogy megvizsgáljuk, hogy személyiségi jogi szempontból a személyiség mely elemét tekintették mérvadónak az elmúlt évszázad hazai jogirodalmában.

Már a XX. század elején megjelent az az elméleti kiindulópont, hogy a személyiség mint fogalom nem csupán az egyes részjogosítványok összessége; több annál. Meszlény Artúr szavaival élve: *„Miként a tulajdonos jogkörét hiába kísérelnénk meg körülírni oly módon, hogy elmondanánk, mi mindent tehet a dolgával, amiként az állampolgár polgári szabadságát nem meríthetjük ki efféle felsorolással: úgy ki nem meríthető **az egyénnek az a pozíciója** sem, amelyet ő, mint a társadalom aktív szerve, mint a társadalmi szervezet végső célja és egyúttal primer alkotórésze ebben **a társadalomban elfoglal.*** (kiemelés tőlem) *Márpedig semmi más, mint ez a pozíció az, amelyet*

való jogra gondolva. Az amerikai szabályozás a védelmi körébe vonja az adott személyhez való hasonlóságot/összetéveszthetőséget (*likeness*), azonban látni fogjuk, hogy a jogvédelem tárgyának ennyire tágan történő meghatározása nem feltétlenül célravezető. E jogok közvetett tárgyát jelen tanulmányban összefoglalóan személyiségjegy megnevezéssel használjuk.

⁵ Figyelmen kívül hagyva más jogterületek, illetve különösen a jogfilozófia gazdag jogirodalommal rendelkező személyiségfogalmait.

a „személy” minőségével jelezni akartunk. Ennek a pozíciónak egyes nyilvánulásait kiemelheti a jog, és oltalomban részesítheti, egyúttal szorosabban körül is írhatja, de ezek a kiemelt nyilvánulások együtt sem fogják soha reprezentálni magát a személyiséget, amely magának a társadalmi szervezetnek az alapfogalma.”⁶ Vagyis már egy évszázada kikristályosodott az az álláspont, amely a személyiséget, mint a társadalom alkotórészét határozza meg. Sólyom László megfogalmazásában: „a személyiségi jogok az ember jogállásának alapvető kifejezői közé tartoznak.”⁷

Az ember személyiségének definícióját maga a Ptk. sem határozza meg. Talán a legpontosabban az alábbi Petrik Ferenc idézet ragadja meg a fogalom lényegét: „A személyiség, a test és a szellem elválaszthatatlan egysége, amely kifejezésre juttatja az egyén viselkedését és gondolkodását, ez a viselkedés és gondolkodás jelenti a személyiség értékminőségét, azt, amiben a személyiség különbözik mástól, és ami lehetővé teszi, hogy más legyen, mint a többi. A személyiségi jog az általánosan jellemző értékminőséget védi. A személyiségi jogok ennek érdekében egyfelől megteremtik az ember önmegvalósításának feltételeit (elsősorban az egyén autonóm szférájának körülhatárolásával), másfelől biztosítják, hogy e feltételeket – a magánszférát – senki jogtalan külső beavatkozással meg ne sérthesse.”⁸

Ugyanakkor, ha Petrik Ferenc fenti magasztos gondolatmenetét tekintjük a személyiségvédelem kiindulópontjának, akkor szükségképpen *metodikai problémákba ütközünk* a jogi szabályozásban. Egyrészt, ha értékminőséggel és tartalommal töltjük meg a személyiség fogalmát, akkor azzal egyben ki is jelöljük annak határvonalait: vagyis mi az, ami még a személyiség részét képezi – és ekként védelemre szorul, illetve arra érdemes –, és mi az, ami már nem. Másrészt magának az értékminőségnek a fogalmi elemmé emelésével is sérülhet a tartalomsemlegesség elve, hiszen innen már csak egy lépés választhat el attól, hogy a jogalkotó határozza meg azt, mely tulajdonság számít értéknek és mely attribútum nem.

Félreértés ne essék, természetesen a jogalkotó által a különböző jogpolitikai célok keretében, a kívánatos és a nem kívánatos magatartások kijelölése szorgalmazandó, azonban magának a személyiségnek, mint emberi minőségnek a tartalmi keretek közé szorítása a jogalkotó által nem tanácsos.⁹

⁶ Meszlény, 1912. 7.

⁷ Sólyom, 1983. 10.

⁸ Petrik, 2002. 44.

⁹ Az emberi élet és az emberi méltóság alapjogi relációjában azonos álláspontot foglal el Lábady Tamás és Tersztyánszky Ödön; ld. 23/1990. (X.31.) AB határozat párhuzamos indoklása

Ezzel a gondolatmenettel nem azt akarjuk mondani, hogy a személyiség fogalmának meghatározására irányuló kísérletek nem volnának szükségesek, illetve e célkitűzés téves volna, hanem arra szeretnénk rávilágítani, hogy a fogalomalkotás elkerülhetetlenül szabályozásbéli problémákhoz vezet, ha az megjelenik a jogalkotásban.

Ugyanakkor ahhoz, hogy személyiségvédelemről tudjunk beszélni, mindenképpen szükségesnek mutatkozna annak meghatározása, mely attribútumokat védünk és melyek azok, amelyeknél a védelem elhagyható.

E körben a Ptk. normái egyrészt védik a személyiség szabad kibontakozásához való jogot,¹⁰ másrészt az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat.¹¹ Vagyis a jogalkotó – tudatosan, s álláspontunk szerint helyesen – megkerülve a személyiség fogalmának meghatározását, abból eredő egyes jogokat jelöl meg a védelem tárgyaként.

A személyiség definiálási kísérleteivel szemben Székely László a magánjog személyiség fogalma kapcsán akként foglal állást, hogy az pusztán *technikai jellegű külsődleges absztrakcióként* jelenik meg jogrendszerünkben, ugyanis a jognak nem feladata a személyiség belső összetevői kapcsán bármilyen tartalmi kritériumot adni, az ember személyiség mivolta pusztán egy megdönthetetlen vélelem.¹² Ha elfogadjuk Székely álláspontját, hogy maga a személyiség fogalom a polgári jogban pusztán absztrakció, a jog annak tartalmáról nem ad – nem adhat – eligazítást, felmerül kérdésként, hogy a személyiség védelmét miért szorítja a jog korlátok közé. Vizsgáljuk meg először is, melyek is ezek a korlátok!

2. A hatályos szabályozásból eredő probléma

A személyiségi jogok hazai szabályozásának egyik alaptétele, hogy e jogosultságainak a védelme érdekében a jogosult személyesen tud eljárni. Ebből kifolyólag, amennyiben egy ismert személynek a személyiségjegyét valaki jogellenesen felhasználja, ő maga ugyan jogosult fellépni a jogsértővel szemben, azonban arra nincs jogi lehetőség, hogy üzleti partnere is – akinek adott esetben a termékeit influencerként eljárva hirdeti – saját nevében éljen ezzel a lehetőséggel, s így a kereskedelmi partner által elérni kívánt marketing

¹⁰ Ptk. 2:42.§ (1) bekezdés

¹¹ Ptk. 2:42.§ (2) bekezdés

¹² Székely, 2021. 93.

cél – a jogellenes felhasználás következtében – megíúsulhat.¹³ Különösképpen szembetűnő a szabályozás hiánya a post mortem személyiségi jogok kapcsán, amikor is az elhunyt személy személyiségi jogai közkinccsé válnak, a kegyeleti jog szabta határok között.

A hazai megoldástól eltérő normarendszert alkalmaz az amerikai jogrend. A *right of publicity* révén a jogosult megakadályozhatja a személyiségjegyeinek a hozzájárulása nélkül - kereskedelmi célra - történő felhasználását, továbbá – ami témánk szempontjából releváns – lehetővé teszi számára a jogrendszer azt is, hogy ezen személyiségjegyek hasznosítására vonatkozó kizárólagos jogot biztosítson más személyek számára, akik e jogosultságukat harmadik személyekkel szemben is kikényszeríthetik.

A személyiségvédelem személyhez kötöttsége a tételes jog alapján egyrészt a Ptk. 2:54.§ (1) bekezdéséből¹⁴, másrészt a Ptk. 2:42.§-ából¹⁵ vezethető le.

A hazai kommentárirodalom – helyesen – axiómaként kezeli a Ptk. azon rendelkezését, miszerint a személyiségi jogokat *személyesen lehet érvényesíteni*.¹⁶

A jogirodalomban a személyes igényérvényesítés indokaként Törő Károly kifejti, hogy mivel a személyiséget megvalósítani is csak az ember képes, úgy ebből következik, hogy a személyiségi alanyi jog érvényesítése is csak személyesen történhet.¹⁷

¹³ Képzelnék el, hogy a Nike ikonikus reklámarcának, Michael Jordannek a személyiségjegyei felhasználásával az Adidas kezdene reklámkampányba. Amennyiben a személyiségjegyek forgalomképtelenek, úgy kizárólag Michael Jordan volna jogosult a jogsértővel szemben fellépni, a versenytárs Nike azonban nem. Ugyanakkor koránt sem biztos, hogy a híres kosárlabdázó ellenezné az Adidas kampánya nyomán ráirányuló média figyelmet, s érdekelt volna a fellépésben. Mi több elképzelhető, hogy éppen a sportoló volna az, aki – ellenérték fejében – ehhez hozzájárulást is adott. Ez utóbbi esetben persze felmerülhet Michael Jordan kártérítési felelőssége a szerződészegés miatt a Nike-val szemben, ugyanakkor a kártérítés – vagy a kosárlabdázó végrehajtás alá vonható vagyona – korántsem biztos, hogy elegendő a sportszergyártót ért károk reparálásához.

¹⁴ Ptk. 2:54. § (1) bekezdés szerint a személyiségi jogokat személyesen lehet érvényesíteni.

¹⁵ Ptk. 2:42. § [A személyiségi jogok általános védelme]

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy törvény és mások jogainak korlátai között személyiséget, így különösen a magán- és családi élet, az otthon, a másokkal való - bármilyen módon, illetve eszközzel történő - kapcsolattartás és a jóhírnév tiszteletben tartásához való jogát szabadon érvényesíthesse, és hogy abban őt senki ne gátolja.

(2) Az emberi méltóságot és az abból fakadó személyiségi jogokat mindenki köteles tiszteletben tartani. A személyiségi jogok e törvény védelme alatt állnak.

(3) Nem sért személyiségi jogot az a magatartás, amelyhez az érintett hozzájárult.

¹⁶ Lukácsi 2021, 217.; Székely, 2018, 193.; Fézer, 2014, 349.

¹⁷ Törő, 1992, 205.

Ugyanakkor álláspontunk szerint a Ptk.2:54.§ (1) bekezdésének normaszövege nem foglalja magában a személyiségi jogok elidegeníthetlenségének követelményét. A norma helyes értelmezése az, hogy amennyiben egy személyiségi jogot megsértenek, akkor az igény jogosultja – akinek személyére vonatkozóan nem találunk iránymutatást – a jogsértővel szemben személyesen jogosult fellépni, s magát az igényt nem ruházhatja át másra. Tehát e norma a már megsértett alanyi jog igényállapota kapcsán tartalmaz alaki legitimációs szabályt.¹⁸ Vagyis, ha a személyiségjegy eredeti jogosultja (akitől ered a személyiségjegy) átruházza a kizárólagos hasznosítás (és a jogsértő harmadik személlyel szemben történő fellépés) jogát, úgy az új jogosult lenne az, aki személyesen felléphetne a jogsértővel szemben.

Ezzel szemben a Ptk. 2:42.§ (2) bekezdése, valamint a személyiségvédelem körét kiegészítő jogszabálynak, a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvénynek a preambuluma¹⁹ valós aggályokat vet fel az elidegeníthetlenséget, mint jellegadó ismérvet tekintve. Ugyanis azzal, hogy a jogalkotó a Ptk.-ban implicite, a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvényben²⁰ pedig explicite is alanyi joggá emelte az emberi méltóságot, azzal a személyiségjegyek forgalomképességét kizárta, hiszen *az emberi méltóság jellegénél fogva tiltja, hogy a személyiség a jogban tárggyá váljon.*²¹

E körben Schultz Márton azt az álláspontot képviseli,²² hogy az emberi méltóság a személyiségvédelmen belül pusztán egy szűk magot jelöl, a személyiség szabad kibontakozásának fogalmi keretein belül foglal el egy részterületet, s e halmazon belül a személyiség vagyoni elemei pedig másik

¹⁸ Ezzel azonos álláspontra helyezkedik Schultz Márton is: ld. Schultz, 2022, 209.

¹⁹ A magánélet, a családi élet, az otthon és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához fűződő jog együttesen az ember veleszületett méltóságából ered, ami mindenkit megillet. A magánülethez való jog az emberi lét és önazonosság kiteljesedéséhez elengedhetetlen, hiszen az az emberi személyiség érinthetetlen tartományát határolja körül.

²⁰ Vö. az Alaptörvény 28. cikk szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály *preambulumát* (kiemelés tőlem), illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni.

²¹ Megjegyzendő, hogy a Ptk.-ban szereplő emberi méltóság fogalom nem azonosítható annak alkotmányjogi megfelelőjével, önálló magánjogi normatartalommal bír. A Ptk. „*az alkotmányos alapjogok és a polgári jog kapcsolata körül kialakult elméleti vita kapcsán azt az álláspontot követi, hogy a polgári jogi személyiségvédelem köre nem azonos az alapjogok katalógusával*”; ld. Ptk. miniszteri indokolása 388.

Az emberi méltóság – és más korlátozhatatlan alapjogok – relációjában nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy az elidegeníthetlenség mögött lévő jogpolitikai indok igen jelentős mértékben paternalista eredetű, az állam még kívánja óvni a személyeket a felelőtlen, hosszabb távra kiható káros döntéseiktől, mint például a véleménynyilvánításhoz való jogról lemondás, vagy önmagunk rabszolgának történő eladása; ld. Calabresi – Douglas, 1972, 1112-1113.

²² Schultz, 2022, 111-114., 135-136., 210.

részahalmazt képeznek. Kifejti, hogy a Ptk. 2:42.§ (2) bekezdése pusztán értelmező szabálya az Ptk. 2:42.§ (1) bekezdésnek, és a személyiségi jog generálklauzulája valójában a személyiség szabad kibontakozásához való jog. Schultz álláspontjának elfogadása a dogmatikai probléma feloldására ugyan alkalmas volna, azonban álláspontom szerint a jelenlegi normakörnyezetben nem tartható, figyelemmel arra, hogy a hivatkozott preambulum kifejezetten akként rendelkezik, hogy a magánélethez való jog az önazonosság kiteljesedéséhez elengedhetetlen, vagyis közvetve maga az önazonosság kiteljesedése is az emberi méltóságból keletkezik.²³

Felmerülhet még további aggályként a személyiségi jogok átruházásának kapcsán a *személyiségi jogok korlátozhatatlanságának kérdésköre* is. A régi Ptk. kifejezetten tartalmazta azt a kitételt, hogy a személyhez fűződő jogokat egyébként korlátozó szerződés semmis.²⁴ Ugyan e rendelkezés a Ptk.-ból kimaradt, azonban közvetve továbbra is levezethető a jognyilatkozatra irányadó szabályokból.²⁵

Amiről e tanulmány szól, az természetesen nem a személyiségi jogokról való lemondás, mint abszolút jogosultság. A potenciális szabályozás követendő iránya inkább²⁶ a célhoz kötött *felhasználás engedélyezése* lehetne.

A következő fejezetben azt vizsgáljuk meg vázlatosan, milyen lehetséges megoldásai vannak a személyiségvédelemnek, s ezek a változatok miként alakultak ki.²⁷

3. Nemzetközi áttekintés

3.1. Római jogi alapok (nélkül)

Ha visszatekintünk egészen az ókorig, leszögezhetjük, hogy a római jog a mai értelemben vett polgári jogi személyiségvédelmet nem ismerte. Az ember személyiségét a magánüldözés alá eső bűncselekmények (delictum) körében

²³ Továbbá nincs összhangban az Alkotmánybíróság következetes gyakorlatával sem e megszorító értelmezés. „Az Alkotmánybíróság az emberi méltósághoz való jogot az ún. »általános személyiségi jog« egyik megfogalmazásának tekinti.” [8/1990. (IV.23.) AB határozat]

²⁴ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 75.§ (3) bekezdés

²⁵ Lukácsi, 2021, 131.

²⁶ Egyetértve Schultz Mártonnal, ld. Schultz, 2020, 20.

²⁷ Előrebocsátandó, hogy – figyelemmel a terjedelmi korlátokra is – nem teljeskörű bemutatásra törekszünk, pusztán egy vázlatos fejlődési ívet kívánunk bemutatni.

védte, ahol „személyisértés” (iniuria) esetén időnként büntetőjogi védelmet adott a sértettek részére (pl. gúnydalok éneklése esetén).²⁸

3.2. Középkori jogfejlődés: az elmosódott határok

A középkori jogfejlődés során továbbra is a büntetőjogias szemlélet érvényesült, elmosódottak voltak a határok a büntetőjogi és polgári jogi személyiségvédelem között. Az enyhébb esetekben polgári jogi védelemként felfogható a megkövetés és a bocsánatkérés (veniam postulare, deprecatio), de akár ilyen jellegű védelmi eszköznek foghatjuk fel a „bajvívás”-t, a párbajt is.²⁹

A tulajdonjogi alapú személyiségvédelem kialakulásához vezető jogelméleti megalapozást a jogirodalom jellemzően John Locke-nak az embert „*saját személye tulajdonosaként*” leíró koncepciójához kapcsolja.³⁰ E megközelítést alapul véve Macpherson egészen a személyiség elidegeníthetőségének elfogadhatóságáig jut el, figyelemmel arra, hogy a tulajdonjog magába foglalja a rendelkezési jog tartalmát is.³¹ E radikális nézőponttal szemben Brian Tierney és Annabel S. Brett már hangsúlyozzák, hogy nem szabad összekeverni a tulajdonjogot (*right of ownership*) és a jogok tulajdonát (*ownership of rights*), ugyanis nem ugyanaz tulajdonjoggal rendelkezni egy másik személy és dolog kapcsán (*to have dominium in relation to another person or thing*), mint tulajdonjoggal rendelkezni saját magunk felett (*having dominium over oneself*).³²

A hazai jogirodalomban pedig Menyhárd Attila világít rá arra, hogy a személy és a dolog közti különbségtételnek az alapja társadalmi értékelésen múlik, ebből kifolyólag elképzelhető, hogy a személy is a tulajdon fogalmi körébe tartozzon.³³

Hasonló álláspontra helyezkedett a múlt század elején Almási Antal is, aki rávilágított arra, hogy a vagyoni jogi és a személyjogi szabályok közti

²⁸ Jobbágyi, 2012, 25.

²⁹ Uo.

³⁰ Locke, 1988, 287-288.

³¹ Macpherson, 1962.

³² Brett, 1997, 42., 44-45., Tierney, 1983, 431-432., A témakörhöz részletesen ld. Tattay Szilárd: Az emberi személy mint „önmaga tulajdonosa”: a dominium sui fogalmától a self-ownership eszméjéig. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): Személy és személyiség a jogban. Budapest, Wolters Kluwer, 2016, 13-33.

³³ Menyhárd, 2016, 68.

határvonal pusztán didaktikai szempontból jelentős, hiszen a vagyon sérelme egyben a személy sérelmét is jelenti, és fordítva.³⁴ Almási úgy véli, hogy a tulajdonjog is értelmezhető „személyi jogként”, s a tulajdonjog körének a tárgyi dolgokra való korlátozása pusztán jogalkotói döntés kérdése, ugyanis az elhatárolás jogtechnikai jellegű, nem pedig az intézmények lényegéből fakadó szükségszerűség.

3.3. Az Amerikai Egyesült Államok

A személyiségi jogok fejlődésének körében el kell különíteni egymástól az angolszász és a kontinentális jogfejlődést.³⁵ Az angolszász jogrendszerek a személyiségi jogot a rendelkezési szabadságból vezetik le, s két részjogosultságból áll össze a védelem. Egyrésztől beszélhetünk a magánszférába való beavatkozástól védő *right of privacy*-ről, másrésztől pedig a személyiség vagyoni jellegű hasznosítására irányuló *right of publicity*-ről.³⁶

Az USA jelenlegi szabályozási környezetéről megállapítható, hogy nincs egységes szabályozás, a *right of publicity* több mint harminc tagállamban van szabályozva (részben bírósági döntésekben, részben tagállami jogszabályokban). Ezeket összehasonlítva az egyes normák között több-kevesebb átfedést fedezhetünk fel. Eltérés tárgya lehet egyebek mellett a perbeli legitimáció kérdése (csak a tagállamban honossággal rendelkezők jogosultak-e kereset előterjesztésére), az anyagi jogi jogosult meghatározása (szükséges-e az igényérvényesítéshez kereskedelmi szempontból értékkel bíró személyiségjegy), a védett jogtárgy terjedelme (a név, a képmás, a hangfelvétel vagy már a személyiségjegyhez való hasonlóság felidézése (sic!) is a védelem tárgya), a védelmi idő (a jogosult halálával megszűnik-e a jogosultság, vagy öröklés tárgyát képezi-e; amennyiben öröklődik, úgy a halál után mennyi időre terjed ki a védettség) és a jog átruházhatósága.³⁷

³⁴ Almási, 1907, 157.

³⁵ Ezen elhatárolás megjelenik az Alkotmánybíróság gyakorlatában is Ld. Alkotmánybíróság 28/2014. (IX.29.) AB határozat [22] bekezdés: „A képmáshoz való jognak más gyökerei vannak az angolszász országokban és más a kontinensen. Az Egyesült Államokból kiindulva azt a *privacy*, a „békén hagyás joga”, az alkotmányosan védett magánszférába tartozónak tekintik, amelynek három lényeges aspektusa a titkosság, az anonimitás és a magányhoz való jog; Európában az önrendelkezési jogból, az emberi méltóságból vezetik le, és különös személyiségi jognak tartják.”

³⁶ Rothman monográfiájában ezt a *right of privacy* – *right of publicity* felosztást önkényesnek találja, s nem feltétlenül tartja indokoltnak: ld. Rothman, 2018, 4-5., illetve részletesen a soron következő alfejezetben.

³⁷ Rothman, 2018, 3.

Ahhoz, hogy le tudjuk vonni a megfelelő tanulságokat az amerikai jogfejlődésből, vizsgáljuk meg alaposabban a right of publicity mai tartalmához vezető utat!

3.3.1. A right of privacy kialakulása

Figyelemmel arra, hogy a right of publicity a right of privacy jogintézményéből fejlődött ki, annak különvált ágaként tekintendő, így első körben szükséges a right of privacy kialakulásáról szót ejtenünk.

Az amerikai jogtudományban először Thomas M. Cooley kártérítési jogi értekezésében találunk hivatkozást a *személyes immunitásra* (right of „personal” immunity), ami tartalmában a békén hagyáshoz való jogot jelentette (*right of complete immunity: to be let alone*).³⁸

A right of privacy kialakulásához vezető társadalmi okokat a technológiai fejlődésben kell keresnünk. Amíg a fényképfelvételek elkészítéshez a modellnek mozdulatlanul kellett ülnie és a többszörözés is technológiai akadályokba ütközött, a jogsértések elbírálásához elegendő jogalapot teremtett a szerződésszegés a fényképész részéről. Azonban a technika fejlődésével a felvételkedészítő személye bizonytalanná vált és a sokszorozás is sokkal egyszerűbb lett, így a szerződésszegés többé nem nyújtott elegendő jogvédelmet a sértett számára.³⁹ Az első elfogadott törvény, ami tiltotta a fényképfelvételek (és az akkoriban nagy népszerűségnek örvendő karikatúrák) engedély nélküli felhasználását, 1899-ben született Kaliforniában⁴⁰, azonban a gyakorlatban vélhetően sosem került sor a kikényszerítésére, s 1915-ben vissza is vonták.⁴¹

A jogtudományban az igazi áttörést Samuel Warren és Louis Brandeis *The Right to Privacy* c. tanulmánya hozta, akik a Cooley által meghatározott békén hagyáshoz való jog elismerése mellett hoztak fel hathatós érveket.⁴²

³⁸ Cooley, 1879, 29.

³⁹ Warren – Brandeis, 1890, 211.

⁴⁰ Act of Feb23, 1899, ch. 29., 1899, Cal. Stat.28.

<https://clerk.assembly.ca.gov/sites/clerk.assembly.ca.gov/files/archive/Statutes/1899/1899.pdf#page=55> (2023. 07. 16.)

⁴¹ Act of May 22, 1915, ch. 459, 1915 Cal. Stat. 761.

https://clerk.assembly.ca.gov/sites/clerk.assembly.ca.gov/files/archive/Statutes/1915/15Voll_Chapters.pdf (2023. 07. 16.); ld. Rothman, 1918, 19.

⁴² Tanulmányukban arra a megállapításra jutottak, hogy a nem akart „nyilvánosságot” követő mentális fájdalom és szorongás sokkal nagyobb lehet, mint amelyet a sértettek akár egy fizikai sérülés nyomán átélnek. Ld. Warren –

A *right of privacy* alkalmazása a joggyakorlatban először a Robertson v. Rochester Folding Boks Co. ügyben született, az akkori társadalmi közvéleményt felháborító ítéletet kapcsán merült fel, amikor a *right of privacy* alapuló jogvédelem megtagadására került sor.⁴³ Ezzel a döntéssel szemben Georgia Állam Legfelsőbb Bírósága elismerte a *right of privacy* létezését, mégpedig akként, hogy annak eredete a *common law*-ból levezethető, vagyis nem szükséges a tagállami szabályozása.⁴⁴ E döntés nyomán 1941-ig a legtöbb tagállamban elismerték a *right of privacy* alapuló jogvédelmet.⁴⁵

3.3.2. A vagyoni érték védelme a *right of privacy* keretében

A *right of privacy* elismerését követő kezdeti időszakban ugyan többségében az emberi méltóságon, érzelmi sérelmeken alapuló igények voltak előtérben, azonban már ekkor megjelentek azon követelések is, ahol ugyan az emberi méltóság nem sérült, azonban sérelmes volt a jogosultak számára, hogy a nevük vagy képmásuk felhasználásáért nem kaptak megfelelő ellenértéket.⁴⁶

Brandies, 1890, 196.

⁴³ Robertson v. Rochester Folding Boks Co., 171. N. Y. 538, 1902.: New York Állam Felsőbb Bírósága kimondta, hogy Abigail Roberson képmását ugyan felhasználták 25.000 db lisztet reklámozó poszteren, azonban a hatályos jogban – a jogirodalomban már megjelent – *right of privacy* nem létezett, a bíróság pedig nem jogosult jogot alkotni, így a felperes nem jogosult a jogvédelemre. John Clinton Gray a New York-i Fellebbviteli Bíróság bírója az esetet akként jellemezte, mint a magánszférába történő oly mértékű behatolás, amely lehet, hogy félelmetesebb és fájdalmasabb a jogkövetkezményeit illetően, mint egy testi sértés. Ld. Roberson v. Rochester Folding Boks Co., 64 N.E. 442, 450 (N.Y. 1902); Gray, J. (ellenvélemény) 563.

Megjegyzendő, hogy ezt az esetet megelőzően, a Schuyler v. Curtis ügyben is már felmerült a *right of privacy* alkalmazhatósága. A keresetet Mary M. Halimton Schuyler örökösei terjesztették elő, s a New York-i Fellebbviteli Bíróság akként foglalt volna állást, hogy amennyiben Schuyler esetében a *right of privacy* alkalmazható is lenne, akkor is személyhez kötött jogosultságról volna szó, amely a jogosult halálával megszűnt. Ezért a keresetet érdemben nem bírálták el, így e döntésben még nem született állásfoglalás a *right of privacy* létezéséről. Ld. Schuyler v. Curtis, 42 N.E. 22 (N.Y. 1895), 787. Természetesen John Clinton Gray bíró e döntéssel szemben is különvéleménnyel élt: álláspontja szerint a *right of privacy* inkább tulajdon jellegű jogosultság, így az – hasonlóan a tulajdonjog egyéb formáihoz – nem szűnik meg a jogosult halálával. Ld. Schuyler v. Curtis, 42 N.E., 27-29. pontok (Gray, J. ellenvélemény)

⁴⁴ Pavesich v. New England Life Insurance Co. 122 Ga. 190 (Ga.1905) 218-219. bekezdések

⁴⁵ Prosser, William Loyd: Handbook of the Law of Torts, St. Paul, West Publishing Company, 1971, 1050, 1052, idézi Rothman, 2018, 27.

⁴⁶ Ld. Loftus v. Greenwich Lithographing, 182 N.Y.S. 428, NYSL: a színésznő felperes Gladys Loftus egyedi tervezésű – és más színésznő által korábban sosem viselt – kosztümjét viselő női alakot használtak a Szégyen (Shame) című film reklámozása céljából. A felperes keresetében nem hivatkozott arra, hogy sértette volna az emberi méltóságát, hogy a Szégyen „tárgyává” tették, hanem pusztán a képmása jogosulatlan kereskedelmi felhasználása volt követelésének jogalapja. Redmond v. Columbia Pictures, 14 N.E.2d 636: a baseball játékos felperes Jack Redmond az egyedi dobásairól (ún. trick shots) készült videófelveletek engedély nélküli felhasználása miatt indított keresetet, amelynek alapja az elveszett üzleti lehetőség volt, ugyanis állítása szerint a felvétel felhasználása miatt elesett egy, a dobásait megfilmesítő üzleti lehetőségtől. A döntés teljes tartalma elérhető: https://rightofpublicityroadmap.com/wp-content/uploads/2017/10/redmond_v_columbia_pictures_0.pdf (2023.07.17.)

Ugyanakkor nem kerülte el a korszak jogalkalmazóinak figyelmét az a nyilvánvaló ellentmondás, hogy a *békén hagyáshoz való jogból* (*right to be let alone / right of privacy*) eredő igények tartalmilag nehezen egyeztethetők össze a kereskedelmi hasznosításból eredő követelésekkel. Hiszen aki a személyazonosságát hasznosítani kívánja, az éppen hogy vágyik a figyelemre, sőt éppen az a célja, hogy minél nagyobb figyelmet kapjon az identitása.⁴⁷

Az 1950-es évekre kikristályosodott a *right of privacy* hatóköre: mind a közszereplők, mind a magánemberek által igénybe vehető jogvédelemmé alakult, mind a gazdasági, mind az érzelmi sérelmek reparálása céljából. Tulajdonjoghoz hasonló jogintézmény lett, amely azonban nem vált átruházható joggá, a jogosult halálával megszűnt.⁴⁸

3.3.3. A Haelan ügy és annak előzményei

A *right of privacy*-n alapuló jogvédelem nem kielégítő volta elsősorban azon gazdasági társaságok számára volt sérelmes, akik ki akarták zárni annak a lehetőségét, hogy a jogosultak személyiségjegyeik kizárólagos hasznosítására egynél több társaság részére adjanak felhatalmazást.

Ennek nyomán a személyiségjegyek gazdasági értékének védelmére, a *right of publicity* elismerésére a jogtudomány többségi álláspontja szerint a *Haelan Laboratories, Inc. v. Topps Chewing Gum* ügyben⁴⁹ került sor, amikor a bíróság akként határozott, hogy egy baseball játékos adhat kizárólagos hasznosítási jogot a képmásának baseball kártyákon történő felhasználására.

Ugyanakkor – figyelemmel az előző két alfejezetben kifejtettekre – a személyiségjegyek gazdasági vonatkozásainak védelme – ugyan a *right of privacy* keretein belül – korábban is megvalósult, így egyetértünk Rothman álláspontjával,⁵⁰ aki rávilágít arra, hogy a Haelan döntés újdonsága kizárólag abban állt, hogy a *right of publicity* lehetséges átruházhatóságára mutatott rá.

A Haelan ítéletben mindenekelőtt nem a megsértett személyiségjegy jogosultja állt szemben a jogsértővel, hanem két, baseballkártyák

⁴⁷ A korszakbéli döntések közül a leggyakrabban idézett határozat az alábbiak szerint fogalmaz: „*The publicity he got was only that which he had been constantly seeking.*” [O’Brien v. Pabst Sales Co., 124 F.2d 167 (5th Cir.1941) 170. bekezdés]. Tárgyi ügyben a kereset elutasításának alapja a felperes – kifejezett – hozzájárulása volt a jogsértéshez.

⁴⁸ Rothman, 2018, 45.

⁴⁹ *Haelan Laboratories, Inc. v. Topps Chewing Gum, Inc.* 202 F.2d (2nd Cir. 1953) 868

⁵⁰ Rothman, 2018, 45.

forgalmazásával foglalkozó gazdasági társaság jogvitájára került sor, akik erősebb jogosultságot akartak a személyiségjegy eredeti jogosultjával szemben, hogy e jogosult ne létesíthessen párhuzamosan egyszerre több hasznosítási jogot. Az alapvető problémát abban látták a hasznosítási jog jogosultjai, hogy a jogsértő harmadik személyekkel szemben a személyiségjegy jogosultja nem kívánt fellépni (mert a nyilvánosság nem sértette érdekeit) vagy nem akart (mert éppen ő volt az, aki e harmadik személlyel is szerződést kötött a személyiségjegy hasznosítására), számukra pedig erre nem nyílt jogi lehetőség.

A Haelan ügyet megelőzően a probléma már két másik határozatban is megjelent,⁵¹ azonban széleskörű nyilvánosságot ekkor még nem kapott. A Haelan eset tényállása szerint az amerikai baseball liga játékosai a nevük és képmásuk baseballkártyán történő hasznosítására jogosultságot biztosítottak a peres feleknek, a Bowman Gum-nak (a Haelan Laboratories jogelődje), illetve a Topps Chewing Gum-nak, akik kölcsönösen ki akarták zárni a másik felet az adott játékos nevének/képmásának hasznosításából. A védjegybitorláson és tisztességtelen kereskedelmi gyakorlaton alapuló kereseteken túl a felperes keresetet terjesztett elő annak megállapítására is, hogy az alperes rá akarta kényszeríteni a játékosokat arra, hogy megszegjék a felperessel kötött kizárólagos hasznosításra irányuló szerződéseiket.

A bizonyítási nehézségen túl a jogvita eldöntésének előkérdése volt, hogy egyáltalán érvényes volt-e a baseball játékosok felperessel kötött szerződése, ugyanis az alperes jogi képviselője szerint a felperesi szerződések a személyiségjegy jogosultjának forgalomképtelen jogait kívánták átruházni a felperesre.

Az elsőfokú bíróság – a Pakas és Hanna Manufacturing ügyekkel egyezően – megerősítette, hogy a felperes nem rendelkezik kereseti jogosultsággal, a right of privacy ugyanis átruházhatatlan jognak minősül. A Haelan ügy fontosságát a fellebbezés és az annak nyomán hozott másodfokú döntés jelentette. A felperes fellebbezésében arra hivatkozott, hogy a baseball játékosok nevének és egyéb személyiségjegyeinek vagyoni értéke van, és a

⁵¹ Pakas Company v. Leslie (N.Y.Sup.Ct. Mar. 19, 1915): A felperes kizárólagos hasznosítási jogot kapott számos színészről képmásának posztereken és bélyegeken történő terjesztésére, az alperesek pedig szintén e képmásokat használták az általuk forgalmazott bélyegeken. A felperesi kereset szerint a színésznők átruházták a kapcsolódó right of privacy-n alapuló igényeiket (a jogosulatlan használat elleni tiltakozás és kártérítés követelése) a szerződés megkötésével egyidejűleg. A színésznők természetesen akként nyilatkoztak, hogy nem tettek ilyen tartalmú nyilatkozatot, s a bíróság is akként foglalt állást, hogy elidegeníthetetlen jogokról beszélünk.

Ezzel érdemben egyezően foglalt állást a bíróság a baseball játékosok nevének és aláírásának átruházhatatlansága tárgyában Ld. Hanna Manufacturing v. Hillerich Bradsby Co., 78 F.2d 763 (5th Cir. 1935), 766-767. bekezdések.

right of privacy-n alapuló jogvédelem erre a vagyoni értékminőségre nem is terjed ki, az ettől elkülönült és független jogosultság; a right of privacy-n túl a jogosultak *right in the publicity*-vel is rendelkeznek a fényképeik értékére vonatkozóan.⁵² E hivatkozott idézet volt az, ami a right of publicity, mint önálló jog elterjedésének kiinduló pontja lett.

Ugyanakkor – figyelemmel a 3.3.2. alfejezetben kifejtettekre – egyetértve a felperes felülvizsgálati kérelmében leírtakkal⁵³, Rothmanhoz⁵⁴ hasonlóan úgy véljük, hogy valójában a másodfokú döntésben leírt jogvédelem eddig is létezett, az a right of privacy védelmi körén belülre esett. Ezzel egyező álláspontra helyezkedett Prosser is, aki az 1960-as tanulmányában – a right of privacy 70 éves joggyakorlatát áttekintve – kifejti, hogy a right of publicity a privacy law része, nem pedig attól független jogosultság.⁵⁵

3.3.4. A Haelan ügy hatása

A Haelan ügyet szokás a right of publicity szülőatyjaként emlegetni, ami az elnevezés szempontjából ugyan helytálló, azonban annak széleskörű elismerése és elterjedése hosszabb időszak alatt zajlott le. E körben a jogirodalom⁵⁶ két tanulmányt tekint kiemelkedő hatással bírónak. Az első tanulmányban egy hollywood-i filmstúdió ügyvédje látta meg a lehetőséget a filmipar számára, amelyet a színészek képmásának és identitásának átruházhatósága jelentene. A szerző egészen odáig ment, hogy az állat- „színészeknek” – mint Lassie-nek – is jogképesnek kellene lennie a right of publicity vonatkozásában, hogy a filmstúdiók megfelelő mértékben ki tudják termelni az identitásban rejlő gazdasági potenciált.⁵⁷

A második tanulmány szerzője Harold R. Gordon – szintén ügyvéd – Al Capone örököseinek, illetve Nathan Leopoldnak⁵⁸ a képviseletében keresett

⁵² „In addition to and independent of the right of privacy, a man has a right in the publicity value of his photograph”. Ld. Haelan Labs v. Topps Chewing Gum, 202 F.2d 868-869. bekezdések

⁵³ „Judge Frank’s newly created ‘right of publicity’ turns out to be our old friend, the right of privacy, in a different verbal dress.” Ld. Topps Chewing Gum v. Haelan Labs. 346 U.S. 816 (1953) (No.11852) Petition for Writ of Certiorari 18-19, 21-24.

⁵⁴ Rothman, 2018, 64.

⁵⁵ Prosser, 1960, 408.

⁵⁶ Rothman, 2018, 67.

⁵⁷ Nimmer, 1954, 210.

⁵⁸ Nathan Leopold (1904-1971): társával Richard Loebbel 1924-ben 7 hónapnyi tervezés és előkészület után meggyilkolták egy vésővel a 14 éves Bobby Franks-t, Loeb másodunokatestvérét. A bűncselekményt a korabeli média az évszázad bűntényeként emlegette. Ld.

lehetőséget ügyfelei identitásának megvédésére a hatalmas médiafigyelemmel szemben. Posser álláspontjával szembehelyezkedve úgy vélte, hogy a magánszemélyek békén hagyáshoz fűződő érdeke (*let alone*) elkülönítendő a közszereplők identitás hasznosításhoz fűződő érdekétől (*right to commercially exploit his identity*).⁵⁹ Ugyan Illinois Állam Fellebbviteli Bírósága akként foglalt állást, hogy Al Capone halálával a személyiségi jogai megszűntek⁶⁰, – mivel az örökösök jogvédelmi igénye személyiségi jogi jellegű igény (*privacy claim*) volt dologi jogi köntösbe (*property-based claim*) bújtatva –, Gordon tanulmányának hatására az eljáró bíróságok mégis egyre gyakrabban ismerték el a right of publicity örökölhetőségének lehetőségét.

A joggyakorlatban pedig három jelentős eseményt tekinthetünk a right of publicity elterjedésének katalizátoraként: a Zacchini ügyet, valamint Lugosi Béla és Elvis Presley halálát.

A *Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting* ügy⁶¹ tényállása szerint a felperes sajátos produkcióját (ami az alacsony termetű felperes emberi ágyúgolyóként történő kilövését jelentette) az alperes teljes terjedelmében rögzítette és a TV műsora keretében országosan sugározta. Ennek hatására az attrakció vonzereje és nézőközönsége számottevően csökkent, ugyanis a mutatvány felvételről történő megtekintéséhez képest az élőműsor már csekély értéket adott hozzá. Az eset az amerikai joggyakorlatban két szempontból bír a mai napig döntő jelentőséggel. Egyrésztől ez volt máig az első és az utolsó alkalom, amikor az Amerikai Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága a right of publicity-n alapuló igény kérdésében döntött. Másrésztől a right of publicity és a szólásszabadság közötti érdekmérlegelés során a right of publicity javára foglalt állást, akként, hogy a right of publicity védelmét nem írhatja felül még a nyilvánosság hírekről történő tájékoztatására való hivatkozás sem, ugyanis az adott esetben a hírértékkel szemben a sérelmet szenvedett fél gazdasági érdeke magasabb szintű védelmet igényel.⁶² A bíróság a döntésében továbbá – párhuzamot vonva a szellemi alkotások joga által védett érdekekkel – felhívta a figyelmet arra, hogy a right of publicity célja, hogy gazdasági ösztönzést adjon a közérdeklődésre számot adó

<https://web.archive.org/web/20101103143040/http://www.jurist.law.pitt.edu/trials5.htm> (2023.07.19.)

⁵⁹ Gordon, 1960, 554-561., 613.

⁶⁰ *Maritote v. Desilu Prods.*, 345 F.2d 418 (7th Cir. 1965)

⁶¹ *Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting Company*, 433 U.S. (No.76-577)

⁶² *Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting Company*, 433 U.S., 572-573. bekezdések

Különösképpen jelentős e döntés abban a relációban, hogy a sajtószabadságot az USA jogrendszerében az első alkotmánymódosítás rögzítette, míg a right of publicity nem bírt közvetlenül alkotmányon alapuló védelemmel.

teljesítménybe történő befektetésre.⁶³ Végül a határozat kiemelte a felperes jogalap nélküli gazdagodás megtérítésére irányuló igényét, ugyanis a felperes teljesítményét használta fel az alperes.⁶⁴

A második jogeset a magyar színészhez, Lugosi Bélához, Drakula gróf megformálójához kötődik. Lugosi fia, ifj. Lugosi Béla a right of publicity térhódításának idején, jogi tanulmányainak befejezését követően akként határozott, hogy ha valaki pénz szeretne csinálni édesapja személyiségjegyeiből, akkor arra harmadik személyek helyett leginkább a néhai családja jogosult.⁶⁵ A *Lugosi V. Universal Pictures* ügyet megelőzően az irányadó joggyakorlat a right of privacy kapcsán – annak személyes jellege miatt – az volt, hogy az a halállal megszűnik. Ugyanakkor az elsőfokú bíróság akként foglalt állást – utalva a Haelan ügy megállapításaira –, hogy a right of publicity tulajdon jellegű jogosultság, így öröklődik.⁶⁶ E döntés katalizátorként hatott más államok jogalkotására is.

Az utolsó jogeset pedig Elvis Presley halálához, illetve az énekes nevének és egyéb személyiségjegyeinek hasznosítását övező jogvitákhoz kapcsolódik: Tennessee Állam bíróságai – Kalifornia példáját követve – kimondták, hogy a right of publicity postmortem elismerése nem történhet jogalkalmazás útján, ugyanis ez a jogalkotó döntési jogkörébe tartozik.⁶⁷

⁶³ „[The right of publicity] provides an economic incentive to make the investment required to produce a performance of interest to the public.” *Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting Company*, 433 U.S., 572 -577

⁶⁴ *Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting Company*, 433 U.S., 573.

⁶⁵ Ifj. Lugosi Béla motivációjáról ld. Rothman, 2018, 208.

⁶⁶ *Lugosi v. Universal Pictures*, 172 U.S.P.Q. 541. Megjegyzendő, hogy az eljáró másodfokú bíróság és a Kaliforniai Legfelsőbb Bíróság is akként foglalt állást, hogy mivel Lugosi életében a személyiségjegyeit nem hasznosította, így nem keletkezett olyan jogosultság, amely tekintetében jogutódlás történhetett volna. Ld. *Lugosi v. Universal Pictures*, 139 Cal. Rptr. 35, 39-40. (Ct. App. 1977); *Lugosi v. Universal*, 603 P. 2d 425. Utóbb Kalifornia Államban a jogalkotó akként határozott, hogy a postmortem right of publicity megilleti a jogosultakat függetlenül attól, hogy az örökhagyók életükben a személyiségjegyeiket kereskedelmileg hasznosították-e vagy sem, s így Lugosi Béla leszármazottjai is elérték céljukat. Ld. Act of Sept 30, 1984, ch. 1704, 1984 Cal.Stat. 6169; jelenleg a hivatkozott jogszabályhely Kalifornia Állam Polgári Törvénykönyvének 3344.1.§-ában található: <https://advance.lexis.com/open/document/openwebdocview/Cal-Civ-Code-3344-1/?pdmfid=1000522&pdcontentitem%3A5J6R-DKP1-66B9-84VX-00000-00&pdcomponentid=4867> (2023. 07. 19.)

⁶⁷ *Factors Etc. V. Pro Arts*, 652 F.2d 278, 279-284 (2d Cir. 1981); *Factors Etc. v. Pro Arts*, 701 F.2d 11, 11-13 (2d Cir. 1983); Personal Rights Protection Act of 1984, ch. 945, 1.§, 1984 Tenn. Pub. Acts 950., elérhető: <https://law.justia.com/codes/tennessee/2014/title-47/chapter-25/part-11/section-47-25-1101/> (2023. 07. 19.)

3.3.5. Napjainkban

2018-as adatok szerint több mint 30 tagállam jogrendszere rendelkezik a right of privacy-től elkülönült right of publicity-vel, amelyből legalább 25 elismeri a right of publicity post mortem továbbélését. A legtöbb tagállam a néven és a képmáson túl a védelem körét kiterjeszti az adott személy identitására is, sőt bizonyos államok már akkor is védelmet biztosítanak a jogosult számára, ha a jogsértés tárgya pusztán „emlékeztet” (*evoking a person in the mind*) a jogosult személyazonosságára.⁶⁸

3.4. A kontinentális jogfejlődés

Az angolszász jogrendszerektől részben eltérően a kontinentális jogrendszerek a személyiségvédelmet az emberi méltóságból eredeztetik, s a nem vagyoni érdeksérelmekkel szemben nyújtanak védelmet.

A kontinentális jogfejlődés lapcsán elsősorban a hazánk jogrendszerére orientálón ható német jogrendszerről érdemes szót ejteni.⁶⁹ A német magánjogban a személyiségvédelem a mai napig kodifikálatlan, annak kialakulása a bírói gyakorlathoz kötődik.⁷⁰

A személyiségvédelem német modellje – hasonlóan a magyar megoldáshoz – az általános személyiségi jog fogalmára épít, amelynek kidolgozására a Szövetségi Törvényszék jogfejlesztő tevékenységének keretében került sor.⁷¹ Ezt az általános személyiségi jogot a judikatúra a német *alaptörvényben biztosított emberi méltóságból* vezette le.⁷²

⁶⁸ Rothman, 2018, 87.

⁶⁹ Ugyanakkor megemlítenéd, hogy a személyiség vagyoni vonatkozásait már az osztrák jogrendszer is elismeri, Vö. OGH SZ 2010/70 – Maria Treben ítélet

⁷⁰ Ehhez ld. Savigny, Friedrich Carl von: System des heutigen römischen Rechts. Erster Band, Berlin, Veit und Comp., 1840, 336.; Horst, Ehmann: Das Allgemeine Persönlichkeitsrecht. In: Juristische Ausbildung, 2011/6., 437-448., idézi: Szilágyi, 2013, 347-380.

⁷¹ BGH 1954. május 25-ei *Olvasói levél* ítélete, in: BGHZ 13, 334-341.; ismert még a hazai jogirodalomban a Leserbrief-döntés megjelölés is, ld. Schultz, 2022, 45.

⁷² Ugyanakkor az emberi méltóságból való levezetésnek részben politikai okai is voltak. Ugyanis a német jogrend az alaptörvény 1949-es hatálybalépésével került abba a helyzetbe, hogy az alaptörvény 1. cikk (1) bekezdése tartalmazta az emberi méltóság, a 2. cikk (1) bekezdése pedig a személyiség szabad kibontakozásához való jogát, s a BGH erre a megváltozott jogi környezetre alapítottan mond(hat)ta ki, hogy ezek az alkotmányos jogok implikálják a magánjogba az általános személyiségi jog megjelenését.

Ugyanakkor szükséges felhívni a figyelmet arra is, hogy az emberi méltóságon alapuló kontinentális jogrendszerek esetében is elmozdulás történt a *személyiség vagyoni értékének elismerése* felé. Ennek kiváló példája Németország, ahol a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság, amely nemcsak azt ismerte el, hogy a személyhez fűződő jogok bizonyos esetben vagyoni értékkel bírnak, s a jogosult pénzt követelhet a *merchandising* típusú felhasználás ellenében,⁷³ hanem a jogoknak a *post mortem* továbbélését is akceptálta.⁷⁴

A Marlene Dietrich döntésben a BGH kifejtette, hogy az általános személyiségi jog és annak különös megjelenési formái nemcsak eszmei, hanem vagyoni érdekeket is védenek, s e vagyoni vonatkozásokra irányuló védelem a személyiségi jog jogosultjának halála után mindaddig fennáll, amíg az eszmei érdekeken való jogosultság is fennmarad, azaz e jogok átszállnak az örökösökre.

A német és az amerikai rendszert összehasonlítva Szeghalmi Veronika hangsúlyozza, hogy az emberi méltóságból kiinduló német rendszerrel szemben az amerikai jogrendben szankció nélkül maradhatnak az emberi méltóságot ugyan sértő, azonban a rendelkezési joggal összefüggésbe nem hozható jogsértések. A német rendszerben viszont – álláspontja szerint – a személyiség *post mortem* elismerésére nyílik szűkebb lehetőség, tekintettel arra, hogy adott esetben az emberi méltóságot nem sértő személyiségjegy felhasználás nem szankcionálható.⁷⁵

Történeti kontextusban tekintve elmondhatjuk, hogy azokban a kontinentális jogrendszerekben – így elsősorban Németországban –, ahol a szocialista jogrend nem szorította vissza a személyiségvédelmet, ott – hasonlóan az Egyesült Államokhoz – már az 1950-es évektől⁷⁶ megjelent a személyiségi jogok vagyoni értékének elismerése.

Fordítsuk figyelmünket a némethez hasonló helyzetből induló magyar jogrendre!

⁷³ BGH GRUR 198, 12-129 – NENA; hasonlóan BGHZ 50, 133 – Mephisto

⁷⁴ BGH (1999.12.1) NJW 2000, 2196 – Marlene Dietrich; ugyancsak Marlene Dietrich képmásának ügyében még aznap egy további, azonos tartalmú döntés született: NJW 2000, 2201 – a Der Blaue Engel ügyben a védelmi idő 10 évben lett meghatározva.

⁷⁵ Szeghalmi, 2017, 228.

⁷⁶ Ld. 44. lábjegyzet

4. Hazai jogfejlődés

4.1. Közjog és magánjog vegyítése

A személyiségi jogok fejlődéstörténetének archetípusait vizsgálva Székely László arra a megállapításra jutott, hogy az egészen sajátos – ugyan kezdetleges –, jogágakon átívelő, közjogi és magánjogi, büntető és kártérítési elemeket tartalmazó, komplex hazai személyiségvédelmi rendszer előképe már a XIX. században megjelent, és ennek kapcsán megvolt a lehetőség egy modern jogág kifejlődésére.⁷⁷ Jellemzően a kártérítési jogi tényállásokat, a jegyszegést, a cselédtörvény egyes rendelkezéseit sorolhatjuk ide a magánjog területéről; míg a közjogi elemeket a becsületsértés és rágalmozás tényállásai jelentették. Ugyanakkor ennek a fejlődésnek az Optk. hatálybalépése véget vetett.⁷⁸

4.2. A XX. század elejének jogirodalma

Petrik Ferenc a személyiségi jogok fejlődésének egyik korlátjaként mutatja be, hogy a személyek jogi védelme szoros kapcsolatban állt a vagyoni viszonyokkal, azokkal mintegy járulékos viszonya volt.⁷⁹

A XX. század jogirodalma a személyiségi jogok elméleti megalapozásában jelentős fejlődési ívet írt le. Szladits Károly felhívja a figyelmet arra, hogy míg korábban a személyiségi jog csupán bizonyos – másodlagos – vagyoni jogok keletkezésének alapja volt, utóbb azonban önállósult, és – a vagyoni jog és a családjog mellett – a magánjog harmadik önálló ága lett.⁸⁰

Szintén Szladits osztja e jogokat két csoportra: személyi és eszmei javakon való jogokra, azzal, hogy az előbbi az embernek a szorosan személyi érdekeit védő jogok csoportja, s e jogok a személytől el nem választhatók.⁸¹

Más felosztással találkozunk Almási Antal 1927-es tanulmányában. Ő a személyiségi jogok három csoportját határozta el egymástól: így beszél

⁷⁷ Székely, 2011., 67. E személyiségvédelmi rendszer elemeihez; ld. Kolosváry, 1927., 71.

⁷⁸ 1852. évi november 29-i nyílt parancs RGB 246. sz.

⁷⁹ Petrik, 1992, 12.

⁸⁰ Szladits, 1933, 5.

⁸¹ Szladits, 1933, 359-360.

megjelölési jogokról, meghatározási jogokról és védelmi jogokról. Témánk szempontjából a fenti három kategória közül a *meghatározási jogok* relevánsak, amelyek – Almási megfogalmazásában – módot adnak a jogosult számára – egyebek mellett – arra, hogy a „*társadalmi jelentőségű működésének helyét, módját, irányát és körét maga választhassa, irányíthassa és ennek **gazdasági és egyéb társadalmi erényét maga aknázza ki*** (kiemelés tőlem).”⁸²

Meszlény Artúr a személyiség jogok körén belül elhatárolja egymástól azokat, amelyek valamilyen *külső megjelenéssel rendelkeznek* (képmás, név, levéltitok) és azokat, amelyek ilyen külső megjelenési formával nem bírnak (testi épség, becsület). A külső megjelenéssel bíró jogcsoportok kapcsán hangsúlyozza, hogy a védett jogtárgy a jogalanytól még bizonyos mértékig elidegenedett (sic!), s ebből következően lehetséges, hogy a jövőben ezek a jogok a tulajdonjog egyetemleges oltalmába fognak beolvadni.⁸³

Reiner János álláspontja szerint e jogok is abszolút jogok, azonban nem nevezi ezeket legszemélyesebb jogoknak, hanem vagyonjognak minősíti. Álláspontja szerint minden magánjognak célja és alanya a személy, s a személyiség előfeltétele minden további jogosítványnak és jogviszonynak, azonban tárgya nem lehet semmilyen jogosítványnak.⁸⁴

4.3. A szocialista jogfejlődés

A fenti ígéretes fejlődési ívet követően a szocializmus éveiben olyannyira kiüresedett a személyiségi jog védelme, hogy egy időre még a nem vagyoni kártérítés jogintézményét is eltörölték.⁸⁵ A személyiségi jogok helyét – a polgári jog árucseré viszonyként való felfogásával összefüggésben – éppen a *vagyoni viszonyokkal való szembeállításban* találták meg, ekként e jogoknak a vagyoni jellege teljesen elhalványult. A korszak alapvető ideológiája az volt, hogy a személyiségi jogokat nem lehet pénzre váltani, és ez a koncepció sajátos módon megmaradt a rendszerváltás után is.

A személyiségi jogok védelméért indított perek csekély számát a kortársak azzal magyarázták, hogy a sértettek nem tudtak a polgári bíróság által

⁸² Almási, 1927, 134.

⁸³ Meszlény, 1903,4-7.

⁸⁴ Zlinszky – Reiner, 1902, 152.

⁸⁵ Legfelsőbb Bíróság III. sz. Polgári Elvi Döntése (1953)

nyújtható védelemről; továbbá annál fogva, hogy 1953-tól 1977-ig a Ptk. nem ismerte a nem vagyoni kártérítést, nem volt a személyiségi jogsérelmeknek adekvát szankciója; végezetül pedig a személyhez fűződő jogok védelmét általában kimondó generálklauzulát nehéz volt alkalmazni.⁸⁶

Az 1977. évi Ptk. módosítás során visszakerült a Ptk.-ba a nem vagyoni kártérítés, továbbá bővült a személyiségi jogok katalógusa is, illetve az egyes személyiségi jogok részletezésére is sor került.⁸⁷

E módosítást követően a személyiségi jogok terén jelentős változás nem történt egészen a Ptk. hatályba lépéséig.

Sólyom László monográfiájának bevezető fejezetében találóan hangsúlyozza, hogy a szocialista jogirodalomban a személyiségi jogok elméleti megközelítése külsődleges, ugyanis pusztán azt vizsgálták, hogy e nem vagyoni jogok miként illeszthetők be a vagyoni viszonyokat szabályozó polgári jogba.⁸⁸

Ugyanakkor szükséges megemlíteni, hogy a jogirodalomban nem felejtődött el a személyiségi jogok vagyoni értékének védelme még ebben a korszakban sem.⁸⁹

4.4. Napjainkban

A Ptk. hatálybalépésével némi elmozdulás történt a személyiség vagyoni elemeinek elismerése irányába. Ez az elmozdulás két mozzanatban érhető tetten. Egyrészt az üzleti titokra vonatkozó kezdeti szabályozás kapcsán, másrészt a jogkövetkezményeket tekintve a jogsértéssel elért vagyoni előny átengedésének körében.

Sztoján Krisztina tanulmányában⁹⁰ az *üzleti titok kapcsán* annak forgalomképessége mellett foglal állást: ugyanis az üzleti titok a relatív

⁸⁶ Lásd: Erőss Pál: Emberi mivoltunk polgári jogi védelme. Magyar Jog 1972. évi 11. szám, 668.; Törő Károly: A személyiségvédelem helye és szerepe a polgári jog rendszerében. Magyar Jog. 1970. évi 2. szám, 79.; Törő Károly: A személyiség polgári jogi védelme bíróságaink gyakorlatában. Magyar Jog. 1971. évi 11-12. szám, 667., a kortársakat idézi Sólyom, 1983, 13.

⁸⁷ Lásd: Sólyom, 1983, 13.

⁸⁸ Sólyom, 1983, 15skk.

⁸⁹ Sólyom, 1983, 21.: „...*(az általános személyiségi jognak – R. J.) gazdasági vonatkozásait nem szokás említeni... Svájcban azonban egyértelmű a közvetlenül gazdasági érdekű személyiségvédelem túlsúlya.*” Továbbá Csanádi, 1960, 123-124.

⁹⁰ Sztoján, 2018, 17-22.

titkossága folytán bír vagyoni értékkel, s mint vagyoni értékű jog, forgalomképes is. Felhívja a figyelmet arra, hogy éppen e forgalomképessége miatt a know-how meghaladja a személyiségi jogok hagyományos felfogását. Az ellentmondás feloldását azonban nem a know-how szabályozásának átalakításában, hanem a személyiségi jogok rendszerének felülvizsgálatában látja akként, hogy – hasonlóan a szerzői jogi oltalomhoz – a jogosultat megillető abszolút alanyi jog mellett az ebből fakadó forgalomképes vagyoni jogok is megilletik, azaz szükséges a személyiségi jogok egyes összetevőinél a vagyoni aspektus implementálása.

E tanulmányában Sztoján Krisztina szintén felhívja a figyelmet arra, hogy az egyes személyiségjegyek átruházhatóságának megítélése során az átruházás jogszerűségének vizsgálatát megelőző kérdés, hogy maga az átruházhatóság fogalmilag kizárt-e vagy sem.

Görög Márta hangsúlyozza, hogy a személyiség vagyoni értékének elismerése – burkoltan ugyan – megjelenik a hatályos Ptk. normaszövegében is, nevezetesen a *jogsértéssel elért vagyoni előny* elvonása, valamint a sérelemdíj révén.⁹¹ Álláspontja szerint azzal, hogy a jogalkotó a jogsértéssel elért vagyoni átengedéséről rendelkezett,⁹² benne foglaltatik a szabályozásban az is, hogy maga a személyiség rendelkezik vagyoni értékkel.

5. Aktuális kérdések, a jogirodalom álláspontja

5.1. A jogirodalom álláspontja

A jelen cikkben érzékeltetett probléma nem ismeretlen a jogirodalom számára, az elmúlt évtizedben számos szerző felhívta a figyelmet a jelenlegi rendszer hiányosságaira.

Szeghalmi Veronika hangsúlyozza, hogy a név, a képmás, az aláírás, a hang, stb. felhasználására adott kizárólagos jogosultságok forgalomképességét és *in rem* védelmét – a know-how-hoz hasonlóan – a magyar jognak el kell

⁹¹ Görög, 2016, 108.

⁹² Ptk. 2:51.§ (1) bekezdés e) pont: akit személyiségi jogában megsértének, a jogsértés ténye alapján - az elévülési időn belül - az eset körülményeihez képest követelheti azt, hogy a jogsértő vagy jogutódja a jogsértéssel elért vagyoni előnyt engedje át javára a jogalap nélküli gazdagodás szabályai szerint.

fogadnia, a megfelelő megoldásnak pedig a *right of publicity*-hez hasonló védelem megjelenését tartaná.⁹³

A személyiségvédelem nem kielégítő voltát, s az erőteljesebb védelem szükségességét hangsúlyozza Görög Márta is.⁹⁴

A *right of publicity* kodifikálása mellett foglal állást Stump Krisztina, aki a szabályozás mellett szóló érvként megemlíti, hogy az tisztább és biztosabb jogi alapot nyújt az ilyen tárgyú szerződéseknek, illetve garanciákat biztosíthat a jogosultaknak (pl. a teljes eladás tilalma és a szerződés felmondásának lehetősége). Célszerűnek tartja a magánszférába való beavatkozástól védő tiltó, kizáró jog mellett a személyiségi jogok vagyoni elemének forgalmát biztosító engedélyezési jog elismerését is.⁹⁵

Az átruházhatóságra vonatkozó részletszabályok mellett érvel Czapári Dóra, aki tanulmányában kifejti, hogy a személyes adatok megfelelő (tulajdonjoghoz hasonló) védelme nélkül a gazdasági erőfölényben lévő informatikai cégeknek az információs önrendelkezési jogot korlátozó visszaéléseivel szemben az érintettek védtelenek maradnak.⁹⁶ Czapári a megoldást a gyengébb fél (a személyes adat eredeti jogosultja) védelmét szolgáló szabályozásban látja, különösen a tájékoztatási kötelezettség, az érintett befolyásolása, az érintetti joggyakorlás foganatosítása témakörökben. Az általa javasolt szempontok megfontolandók lehetnek a *right of publicity* hazai szabályozása kapcsán is, figyelemmel arra, hogy a *right of publicity* közvetett tárgya is személyes adat.

Menyhárd Attila tanulmányában hangsúlyozza, hogy a forgalomképesség, illetve forgalomképtelenség nem a jog belső logikájából fakadó szükségszerűség, hanem a jog alapját képező *társadalmi értékrend*, morális értékelés következménye.⁹⁷ Kifejti, hogy a személyiségjegyek felhasználásával kapcsolatos vagyoni érdekek biztosításához ugyanakkor e jog forgalomképességének és örökölhetőségének elismerhetőségére van szükség.

Menyhárd párhuzamot von a személyiségi jog és a szellemi alkotások joga között: úgy véli, hogy ha a jog az egyes személyiségi jogok esetében a felhasználás engedélyezését a jogosult hozzájárulásához köti, azzal a személyiségi jog is piacképessé válik.⁹⁸

⁹³ Szeghalmi, 2017, 233.

⁹⁴ Görög, 2016., 100.

⁹⁵ Stump, 2014., 617.

⁹⁶ Czapári, 2021., 47. bekezdés, 83. bekezdés

⁹⁷ Menyhárd, 2016., 82.

⁹⁸ Menyhárd, 2014., 402.

Ugyanakkor későbbi tanulmányában élesen elválasztja egymástól a tulajdont és a személyt. Úgy véli, a személyiség nem válhat szabad rendelkezés tárgyává, ugyanakkor való igaz, hogy az esetek többségében a személyiségvédelem egyben vagyoni érdeket is véd.⁹⁹

Schultz Márton monográfiájában az ún. tárgyasulás intézményében látja a személyiségjegyek forgalomképességének megoldását.¹⁰⁰ Nézete szerint a személyiségi jogok – hasonlóan a szellemi alkotásokhoz – kapcsolatba kerülhetnek testi tárgyakkal, megjelenhetnek a kívülágban, tárgyasulhatnak, s ezzel e *tárgyasult személyiségjegy* eltávolodik a személyiségtől, önálló jogvédelemre alkalmassá válik. Ennek két típusát különbözteti meg: a külső megjelöléseket (név, képmás, jelmondat) és az ismereti személyiségjegyeket (életkép, image). Elhatároló ismérvként ugyanakkor a tárgyasulás fogalmi köréből kizárja azokat a jogokat, amelyek kizárólag eszmei, erkölcsi érdekeket védenek (jóhírnév, becsület) és az olyan jogokat, amelyek már eleve a fizikai valóságban léteztek (testi épség, szabadság).

A német jogelméletben a személyiség személyi és vagyoni elemei mentén két nézet állítható szembe egymással.¹⁰¹ A monizmus képviselői szerint a két rész elválaszthatatlan egységet alkot, míg a dualizmus képviselői szerint a vagyoni érdekeket önálló alanyi jogként volna szükséges nevesíteni.

E kérdéskör – elméleti szinten – a hazai potenciális szabályozás kapcsán is felmerülhetne. Azonban hazánk egységes személyiségvédelmi rendszerétől idegen a dualista szemlélet. A Schultz Márton által javasolt megoldás álláspontom szerint igencsak hasonló a német dualista elmülethez. Aggályokat vet fel, hogy a tárgyasult személyiségjegy minőségileg mitől lesz más, miként lesz elhatárolható a személyiségtől.

Schultz elgondolása nem idegen az amerikai jogirodalom számára sem, Post és Radin munkáiban is megtalálhatjuk azt a gondolatot, hogy a személyiség kereskedelmi forgalom tárgyává válik, amint megjelenik a kívülágban, elválasztva a személytől.¹⁰²

⁹⁹ Menyhárd, 2016, 73-74.

¹⁰⁰ Schultz, 2022, 152-163., 224-259.

¹⁰¹ Ehhez részletesen Ld. Schultz, 2022, 46-49.

¹⁰² „Personality is commodified when it becomes 'something in the outside world, separate from oneself'”. Ld. Post, 1991, , 668; Radin, 1982, 966.

5.2. Vagyoni érték kontra forgalomképesség

Álláspontom szerint abból a tényből, hogy a jogrendszer elismeri a személyiségi jog vagyoni értékét,¹⁰³ még önmagában nem következik annak forgalomképessége.

Hasonlóan, ha a személyiségjegyeket tulajdonjog tárgyává tennénk, abból még nem vonhatnánk le következtetést arra, hogy egyben átruházhatóak is e vagyonelemek. Jogrendszerünk számos forgalomképtelen dolgot ismer.¹⁰⁴

A jogsértéssel elért vagyoni előny elvonásának mint szankciónak a megjelenésén kívül fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy hazánkban sem idegen az egyes személyiségi jogokból eredő jogosultságok felhasználásához kapcsolódó engedélyadás (merchandising).¹⁰⁵ Azonban erre kizárólag a felek jogviszonyában (relatív hatályú hasznosíthatóság) kerülhet sor, abszolút hatályú hasznosítási jog alapítására¹⁰⁶ nincs lehetőség

Vagyis a probléma gyökere álláspontunk szerint nem a személyiségi jog vagyoni értékminőségének elismerésében van, hanem az ehhez tapadó jogosultság forgalomképességének hiányában fedezhető fel.

Ugyan a Ptk. kodifikációja során Faludi Gábor által a licencia szerződésekre megalkotott szabályok¹⁰⁷ kiterjesztették volna az alkalmazási körüket a személyhez fűződő jogok gyakorlására is, azonban az általa megalkotott normaszöveget nem fogadták el. Faludi e tervezetben – újítként – normát alkotott a hasznosítási jog átruházására (abban az esetben, ha a szerződésben külön engedélyezik) és öröklésére (e jogosultság örökölhető). A normaszöveg indoklásában Faludi kifejti, hogy ha a természetes személy a forgalom részévé teszi az egyes személyhez fűződő jogainak gyakorlását, akkor számoljon az engedély átszállásával is, azzal azonban, hogy ennek az átszállásnak lehetősége szerződésben kizárható.

¹⁰³ Ld. 92. lábjegyzet

¹⁰⁴ Pl. a kizárólagos állami tulajdonban álló dolgok: ld. a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 4.§

¹⁰⁵ Strihó Krisztina monográfiájában a merchandising szerződés e típusát *személyiség merchandising* névvel illeti, s akként foglal állást, hogy halott személy esetében az örökösök jogosultak a felhasználási jog megadására. Ld. Strihó, 2020, 89.

¹⁰⁶ Abszolút hatály alatt értve a hasznosítási jog jogosultjának azon jogát, hogy a jogsértőkkel szemben saját jogán jogosult legyen fellépni. Ugyanis, ha a személyiségi jog jogosultja hozzájárul a személyiségjegye megsértéséhez/felhasználásához (akár utólag), az valóban "megszünteti" a jogsértő/felhasználó és a jogosult között a szankciót. Ellenben, ha a hasznosítási jog jogosultján kívüli harmadik személy sérti meg az eredeti jogosult személyiségi jogát, akkor e harmadik személlyel szemben csak a személyiségi jog jogosultja léphet fel, a hasznosítási jog jogosultja nem.

¹⁰⁷ Ld. Faludi, 2008, 12-23.

Az amerikai jogirodalomban Rothman éles kritikával illeti a right of publicity forgalomképességét.¹⁰⁸ Rávilágít az abban rejlő veszélyekre, úgy véli, hogy a személyiségjegyek hasznosításához kapcsolódó engedélyezési – vagy épp megtiltási – jog akár véglegesen átruházható lehet, vagy éppen elvonás tárgya is lehet. Szemléletes példái komoly aggályokat ébreszthetnek a jogtudományban. Hogy csak három példát említsünk a magyar jogrendszerre vetítve:

Rothman álláspontja szerint különösen aggályos lehet a gyermekek esetében a right of publicity szülői átruházása, amikor is a gyermek még a cselekvőképes korának elérése előtt elveszíti a rendelkezési jogot a személyiségjegyei felett.¹⁰⁹

Ha elfogadjuk, hogy a személyiség vagyoni értékkel bír, – bármekkora is legyen az – akkor felmerülhet annak végrehajtási eljárás keretében történő értékesítése, az adós fizetése képtelensége esetén.¹¹⁰ Ez a veszély a jelenlegi fogalmi kereteinkben – ahol az emberi méltóság elidegeníthetetlen – nem áll fenn, viszont ha megnyitnánk az utat a forgalomképesség irányába, akkor az átruházás mellett szükséges lesz a jogalkotónak állást foglalnia abban a kérdésben is, hogy e jogosultság végrehajtás alá vonható-e.

Végül, ha elfogadjuk a forgalomképes személyiségen alapuló koncepciót, úgy az tárgya lehet a házassági vagyonközösség megszüntetésekor történő elszámolásnak is, hacsak nem vonjuk be – akár a Ptk. 4:38.§ (1) bekezdésének c) pontja nyomán¹¹¹ – a különvagyon körébe.

¹⁰⁸ Rothman, 2018, 115-137.

¹⁰⁹ Ennek a veszélynek kirívó példaként szolgál Brooke Shields színésznő, akinek a gyermekkori meztelen fényképei feletti rendelkezési jogot édesanyja átruházta, s színésznő a rendelkezési jogot nagykorúsága elérését követően sem tudta visszaszerezni. Ld. Shields v. Gross, 448 N.E.2d 108, 109, 111 (N.Y.1983)

¹¹⁰ Erre az USA esetjogában történt is kísérlet O.J. Simpsonnal szemben: Ron Goldman családja részére 33,5 millió dollár kártérítést ítétek meg fiuk gyilkosával szemben. A felperesek a behajtás során megpróbálták megszerezni O.J. Simpson right of publicity-jét. Az eljáró bíróság azonban e kérelmet elutasította, ugyanis arra a megállapításra jutott – álláspontunk szerint helyesen –, hogy ezzel az adóst önkéntelen szolgaságba (*involuntary servitude.... in reality a slave, without hope of freedom, held to service by a merciless master*) taszította volna. Ld. Goldman v. Simpson, No. SC036340, 2006 WL 68456003 (Cal. Super Ct. Oct. 31, 2006). A döntéssel szemben Ganani akként foglalt állást, hogy a bíróságnak két részre kellett volna bontania a right of publicity tartalmát: a személyiségjeggyel kapcsolatos közvélemény alakításához való jogra (right to publicity control) és a személyiségjegyből történő haszonszerzéshez való jogra (right to publicity profits); ld. Ganani, 2008, 197-201. Ha elfogadnánk Ganani javaslatát úgy felmerülhet további kérdésként, miért fűződne a személyiségjegy (eredeti) jogosultjának érdeke ahhoz, hogy annak értékét megőrizze, mi több bővítsse.

¹¹¹ Ptk. 4:38. § (1) bekezdés c) pontja szerint a házastárs különvagyonához tartozik a házastársat mint a szellemi tulajdon létrehozóját megillető vagyoni jog, kivéve a vagyonközösség fennállása alatt esedékes díjat

5.3. A post mortem személyiségi jog

Függetlenül attól, hogy a right of publicity élők között történő átruházhatóságát elismerjük-e vagy sem, további vizsgálandó kérdés lehet annak örökölhetősége. Ugyanis önmagában abból a tényből, hogy a right of publicity forgalomképtelen, még nem következik, hogy a jogosultság a halállal megszűnik.

Pusztán jelenlegi dogmatikai kereteinkből kiindulva is megállapítható, hogy ugyan az örökhagyó személyiségi jogai megszűnnek, azonban – az emlékének megsértése miatt¹¹² – kegyeleti jog formájában mégis továbbélhet.

A képmáshoz való jog kapcsán a Kúria már egészen korán elismerte a hozzátartozók azon jogosultságát, mely szerint a kegyeleti jog megsértésére hivatkozva felléphettek a halál után történő többszörözés, terjesztés és közlés miatt.¹¹³

Hatályos jogunkban a *kegyeleti jogra* alapítottan változatlanul felléphetnek a hozzátartozók, illetve az örökösök.¹¹⁴

A post mortem merchandising jogosultjai kapcsán – a régi Ptk. relációjában – Görög Márta akként foglalt állást, hogy a személyiségi értékek másodlagos felhasználására, illetve hasznosítására a jogosult (több jogosult esetében önállóan egymásra tekintet nélkül) adhat engedélyt. Véleménye szerint továbbá a kegyeleti jogosultak személyhez fűződő jogává transzformálódott az elhunyt személyiségének értéke, az ellenértéket pedig a jogosultak között a hagyatékából való részesedésük arányában szükséges megosztani. Már e 2011-es munkájában kifejezi aggályát annak kapcsán, hogy a posztumusz merchandising kapcsán a jogsértő jelentős mértékű vagyoni előnyre tesz szert, miközben a sérelmet szenvedő fél, illetve jogutódjai ebből nem részesülnek.¹¹⁵

A Ptk. 2:50.§ (2) bekezdése kapcsán – az elért vagyoni előny átengedésére – az előző fejezetben elmondottak irányadóak, vagyis az adott személyiség

¹¹² Ptk. 2:50.§

¹¹³ K.P.I.2193/1934. – „Huszár Imre”

¹¹⁴ Ptk. 2:50. § [Kegyeleti jog]

(1) Meghalt ember emlékének megsértése miatt bírósághoz fordulhat a hozzátartozó vagy az, akit az elhunyt végrendeleti juttatásban részesített.

(2) A kegyeleti jogsértéssel elért vagyoni előny átengedését bármelyik örökös kérheti. Több örökös esetén az elvont vagyoni előny az örökösöket a hagyatékából való részesedésük arányában illeti meg.

¹¹⁵ Görög, 2011, 25-26.

vagyoni értéke álláspontunk szerint a halállal sem szűnik meg. Már pedig ha ezt elfogadjuk, aggályos, miért csak a kegyeleti jogra alapítottan lehet igényt érvényesíteni, amikor a személyiségjegyek felhasználásának számos olyan módja van, amely az elhunyt emlékét nem sérti. Ily módon e vagyoni értékek – a kegyeleti jog korlátai között – közkinccsé válnak, az elhunyt személy hozzátartozói, illetve örökösei nem részesülnek védelemben a néhai személyiségéhez kapcsolódó vagyoni értékeket illetően.

Rothman a post mortem elismerés kapcsán felhívja a figyelmet arra a veszélyre, hogy a hátrányos vagyoni helyzettel rendelkező örökösök rákényszerülhetnek arra, hogy hasznosítsák a néhai személyiségjegyeit.¹¹⁶ Ugyanakkor annak kifejtésével adós marad, hogy e veszély minőségében mennyiben más, illetve miért sérti nagyobb mértékben az örökhagyó emlékét annál a jelenlegi helyzetnél, hogy – nem csak az örökösök – hanem mindenki jogosult erre.

5.4. De lege ferenda javaslatok

Miként azt az 5.2. alfejezetben kifejtettük, úgy véljük, hogy a személyiség vagyoni értékének védelmét implicite jelenleg is tartalmazza a hatályos Ptk. a jogkövetkezmények körében. Ezt meghaladóan, annak meghatározásához, hogy érdemes-e a right of publicity-t, mint átruházható jogot elismernie a magyar jogrendszernek, érdemes áttekinteni, *mely érvek szólnak a jogintézmény átvétele mellett.*

Az amerikai jogirodalom az érveket két kategóriába sorolja. Az első körbe tartoznak a társadalom védelmét szolgáló megfontolások, így az ösztönző hatás¹¹⁷, a fogyasztóvédelem és egyéb hasznosságot maximalizáló érvek. A második csoportban pedig az egyes jogosultak oldalán felsorakoztatható érvek

¹¹⁶ Rothman, 2018, 123.

¹¹⁷ Ehhez ld. a 64. lábjegyzetet. E körben megfontolásra érdemes, hogy a right of publicity elismerésével pontosan milyen magatartásra is ösztönzünk és az a társadalom számára kívánatos-e. E körben külön kutatás tárgya lehetne a hírnevet megalapozó magatartások (pl. bizonyos bűnelkövetők is rendelkeznek – negatív – hírnévvel) vizsgálata, s az, hogy az egyes jogterületek e körben egymás hatását erősítik avagy gyengítik-e. A bűnelkövetővel kapcsolatos példából kiindulva a büntetőjog által tilalmazott magatartásból adott esetben hírnév is születhet, s a sajtóvisszhangból anyagi hasznot szerezhet az elkövető. Ha ezt a hasznoszerzési tevékenységet a magánjog elismeri, mi több ösztönzi, azzal a büntetőjog prevenciósi hatása csökkenhet.

találhatóak, mint az érzelmi sérülésen, az emberi méltóságon, a gazdasági károsodáson (jogalap nélküli gazdagodáson)¹¹⁸ alapuló megfontolások.¹¹⁹

A fogyasztóvédelmen alapuló érvelés lényege az, hogy a right of publicity megvédi a fogyasztót attól a kereskedői megtévesztéstől, amikor azt a látszatot keltik, hogy adott közéleti szereplők meghatározott terméket vagy szolgáltatást használnak. Ez az érvelés ugyanakkor álláspontom szerint független a right of publicity-től, és a jelenlegi jogszabályi keretek a fogyasztók védelmét megfelelő módon szolgálják.¹²⁰

A hasznosságon alapuló érvelés alapja az, hogy amennyiben a tulajdonjogi védelem nem oltalmazna egy adott erőforrást (akár a right of publicity-t), úgy azt olyan sokszor használnak, hogy azáltal az értéke csökkenne.¹²¹ Ugyanakkor ezen állítás empirikus tapasztalatokkal nehezen alátámasztható. Rothman rávilágít, hogy a hírességek identitásának jogosulatlan használata akár fordított hatással is járhat, még nagyobb rajongást válthat ki, s ezzel növelheti a személyazonosság „értékét”.¹²²

Továbbá megfontolás tárgyát képezheti a jogalkotó részéről az, hogy kívánatos-e az adott személy által teremtett „értéket” kizárólag annak megalkotójánál tartani, vagy – az adott jószág közkincsnek minősítésével – a társadalom szabadon részesüljön belőle.

Az érzelmi sérülésekkel szembeni védelmen és az emberi méltóság megóvásán alapuló elmélet álláspontom szerint társadalmilag támogatandó értéket óv, azonban azt magánjogunk jelenleg is oltalmazza, ehhez nincs szükség elkülönült right of publicity-re.¹²³

Végül pedig, bármelyik fenti jogpolitikai indokot is tekintenénk a szabályozás alapjául, a forgalomképesség elismerésével, s a személyiségjegy átruházásával a jogpolitikai indok megghiúsulna, hiszen az ösztönző hatás a továbbiakban nem állna fenn, a fogyasztóvédelem nem valósulna meg (sor

¹¹⁸ Ld. 65. lábjegyzetet. Nem szabad megfeledkeznünk ugyanakkor arról, hogy a hírnév, a kereskedelmi érték nem minden esetben áll arányban a befektetett munkával, hanem számos esetben pusztán a vakszerencse hozza meg a várt ismertséget. Továbbá egy adott személyiségjegy ismertsége mögött nem feltétlen csak az azt hordozó személy munkája áll, hanem – egyebek mellett – ügynökök, stylistok, újságírók kitartó munkája, sőt végső soron maga a társadalom egésze az, aki megteremt a hírnevet. Megfontolandó lehetne, hogy az adott személyiségjegyet „felemelő” társadalom szabadon részesüljön „munkája” eredményéből.

¹¹⁹ Rothman, 2018, 98-99.

¹²⁰ Ld. a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvényt és a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvényt.

¹²¹ Landes – Posner, 2003, 222-227.

¹²² Rothman, 2018, 104.

¹²³ Ahogy az Amerikai Egyesült Államok jogrendszerében sem volt szükséges. Ld. 3.3.1. alfejezet, valamint Rothman, 2018, 112.

kerülhetne a megtévesztésre), a gazdagodás nem az eredeti jogosultnál jelentkezne, s az adott személyiségjegy továbbiakban már nem az eredeti jogosult emberi méltóságát védené.

A védelem tárgyának körében ugyan a személyiség fogalma kapcsán akként foglaltunk állást, hogy annak nem célszerű a jogalkotói meghatározása, azonban magának a személyiségvédelem által védett jogtárgyaknak a lehatárolása célszerűnek mutatkozik.

Álláspontunk szerint az USA egyes tagállamaiban követett azon gyakorlat, amely már az identitás „felidézését” is védelemre méltónak ítéli,¹²⁴ túlságosan tágra szabja, parttalaná teszi a védelem körét, a hatályos jogunk által védett személyiségi jogok körének bővítése nem célszerű.

Rothman a right of publicity elterjedése kapcsán felhívja figyelmet arra, hogy a filmstúdiók az általuk az 1930-as években alkalmazott egyoldalú, a színészeket a végtelenségig kizsákmányoló munkaszerződések érvénytelenségének megállapítása után¹²⁵ új lehetséges fegyvert láttak a profit minél nagyobb mértékű termelésére.¹²⁶

Az élők közti átruházhatóság kapcsán a Rothman által felvetett ellenérvekkel egyetértve a teljeskörű átruházhatóságot aggályosnak tartjuk. Ha átruházhatóvá tesszük a személyiségjegyeket, akkor ezzel kapcsolatban pénzügyi jogi szempontból felmerülhet annak adóztatása, miként az jelenleg is vita tárgyát képezi az IRS¹²⁷ és Michael Jackson örökösei között.¹²⁸

Ha és amennyiben elismernék a személyiség vagyoni értékének forgalomképességét, az a polgári jog valamennyi területén további megoldandó feladatok elé állítani a jogalkalmazókat. A teljesség igénye nélkül ilyenek lehetnek pl. a személyiség vagyoni értékének megosztása a házassági

¹²⁴ Ennek legszemléletesebb példája a White v. Samsung Eletronics America ügy: Vanna White a Szerencsekerék c. TV műsor háziasszonya volt, aki keresetet terjesztett elő a Samsunggal szemben, s a bíróság 1992-ben 400.000 dollár kártérítést ítélt meg számára. A per tárgya a Samsung reklámja volt, amelyben alperes –VHS felvevői időtállóságát hangsúlyozandó – reklámjában megjelent a Szerencsekerék 2012-es évada, ahol a házigazda egy robot volt, aki a nézőket Vanna White-ra emlékeztette. Ld. White v. Samsung Elecs. Am., 971 F.2d 1395, 1396 (9th Cir. 1992).

¹²⁵ Ld. De Havilland v. Warner Bros. Pictures, 153 P.2d 983 (Cal. Dist. Ct. App. 1944): A kaliforniai bíróság a felperes Olivia de Havilland színésznő munkaszerződésének a munkáltató általi egyoldalú, a munkavállaló hozzájárulása nélküli ismételt meghosszabbításának érvénytelenségét állapította meg.

¹²⁶ Rothman, 2018, 70.

¹²⁷ Internal Revenue Service: az Egyesült Államok Pénzügyminisztériumának Adóhatósága

¹²⁸ A vita tárgyát – figyelemmel az előadóművésszel kapcsolatban felmerült gyermekmoleesztálási botrányokra – a személyiségjegy vagyoni értékének összegszerűsége jelenti. Az IRS álláspontja szerint 400 millió dollár, az örökösök szerint viszont pár ezer dollár lehet az „adóalap”.

vagyonközösség megszűntetésekor, vagy éppen a right of publicity végrehajtási eljárásban történő értékesítésének kérdésköre.

Úgy vélem, ha e tárgyasult személyiségjegyekre, mint önállósult dolgokra tekintenénk, azzal ugyan feloldható lenne a személyiséghez való tapadás, azonban e megoldási mód következtében szükséges volna a dolog fogalmának újradefiniálása,¹²⁹ amellyel elképzelhető, hogy még inkább szétfeszítenénk a dogmatikai kereteket, mint a hatályos személyiségvédelmi rendszer újragondolásával.

Továbbá, ha az egyes tárgyasult személyiségjegyek forgalom tárgyát képeznék – figyelemmel arra, hogy birtokbavételükre nincs lehetőség – a jogosult személyének meghatározásához szükséges lehet egy közhiteles nyilvántartás bevezetése is.

Bármelyik megoldás mellett is döntenénk, mindkét esetben szükséges volna a jogalkotó részéről a fennálló normák módosítása.

Az implementálás esetében jogalkotói mérlegelést igénylő kérdés volna a right of publicity szabályozása a *többi alapjoghoz való viszony relációjában*. A közéleti szereplők személyiségi jogának kapcsán a Ptk. jelenleg is tartalmaz szabályozást, azonban úgy véljük, hogy ha elismerné a jogalkotó a személyiségjegyek forgalomképességét, úgy újra kellene gondolni a két jog egymáshoz való viszonyát.¹³⁰ Ugyanis, ha a right of publicity védelmi körét túl tágan határozzuk meg¹³¹, azzal a véleménynyilvánítás szabadsága nagyon szűkké válik. Ha azonban az új jogosultság védelmi körét túlságosan szűk körben ismerjük el, akkor akár a jelenlegi fogalmi kereteink is megfelelő védelmet nyújthatnak.

Kadri hívja fel a figyelmünket arra, hogy a right of publicity védelmi körének kiszélesítésével dermesztő hatás fog megjelenni mind a művészeti életben, mind a médiában.¹³² Elemzésének alapjául két eseti döntés szolgált,¹³³

¹²⁹ Esetleg a Ptk. 5:14. § (2) bekezdésének kiegészítésével: A dologra vonatkozó szabályokat megfelelően alkalmazni kell a pénzre és az értékpapírokra, valamint a dolog módjára hasznosítható természeti erőkre és *a dolog módjára hasznosítható személyiségjegyekre*.

¹³⁰ Megjegyzendő, hogy a véleménynyilvánítás szabadsága és a személyiségvédelem közötti mérlegelés körében a jogalkotó eddig is messzemenően a közéleti szereplők személyiségi jogainak minél teljesebb körű védelme mellett foglalt állást. Ugyanakkor e jogalkotói állásfoglalás éppen ellentétes az Emberi Jogok Európai Bíróságának következetes gyakorlatával. Ld. Halász, 2022. 192.

¹³¹ Ld. pl. 125. lábjegyzetet, White v. Samsung Elecs. Am., 971 F.2d 1395, 1396 (9th Cir. 1992)

¹³² Kadri, 2014, 1519-1520

¹³³ Keller v. Elec. Arts. Inc, 724 F.3d 1268 (9th Cir. 2013); Hart v.Elec. Arts Inc., 717 F.3d 141 (3d Cir. 2013). A felperesek korábbi egyetemi sportolók voltak, akik pert indítottak az Electronic Artssal, az NCAA Football videójáték gyártójával szemben. Előadták, hogy a videójáték sértette a right of publicity-jüket, ugyanis abban a virtuális avatárjuk szerepelt. Az avatárok ábrázolása nem csak nagyon hasonlított a játékosokra, hanem a saját virtuális bajnokságuk

amelyben az eljáró bíróságok akként foglaltak állást, hogy a művészeti alkotásokban a közszereplők engedély nélküli ábrázolása nem élvez a véleménynyilvánítás szabadságára alapítva védelmet a right of publicity alapuló igényekkel szemben.

Ezzel párhuzamba vonva hazánk szabályozását, felmerülhet kérdésként, hogy a közéleti szereplők személyiségi jogainak védelmi körét szűkebbre szabó norma¹³⁴ vajon a right of publicity-re is ki fog-e terjedni?

Szintén további megfontolás alapjául szolgáló kérdés lehet¹³⁵ a right of publicity *viszonya a szellemi alkotások jogának oltalmi tárgyaihoz*. Az amerikai jogirodalomban a jelenlegi személyiségi jogi alapú, right of privacy-ből eredő megközelítéssel szemben megjelent a right of publicity szellemi alkotások jogával történő párhuzamba állítása. Flecher és Rubin álláspontja szerint a kreativitásra, a vállalkozásra (személyiségbe való befektetésre) történő ösztönzés jelenti a közös kiindulópontját a szerzői jognak és a right of publicity jogintézménynek.¹³⁶

A szellemi alkotások által védett oltalmi tárgyak jogosultja hasznosíthatja, feldolgozhatja, átdolgozhatja az adott szellemi alkotást – jellemzően szerzői művet. Azonban a right of publicity – egyebek mellett – éppen az ilyen jellegű felhasználási módokkal szembeni védelem eszköze. E körben ugyanakkor helyesnek tartjuk azon elképzelést, amely – értékelve a személyiségjegyekbe történő beruházást – lehetővé teszi, hogy a személyiségjegyek örökölhetővé váljanak. Ugyanakkor ennek elismeréséhez nincs szükség a teljes személyiségi jogra vonatkozó dogmatikai rendszer újraalkotására, pusztán a kegyeleti jogra vonatkozó szabályozás módosítására akként, hogy a meghalt ember örökösei ne pusztán a néhai emlékének megsértése esetében legyenek jogosultak fellépni, hanem valamennyi olyan magatartás esetében, amely – ha az elhunyt életben volna – a személyiségi jog megsértését jelentené.

Természetesen e jogosultságnak a határozatlan időre történő megadása nem szolgálná a társadalom érdekeit – gondoljunk csak a véleménynyilvánítás szabadsága körében felhozott érvekre –, így célszerűnek mutatkozik a védelmi idő bevezetése.

azonos volt a felperesek valóságban szereplő bajnokságával és az avatárok virtuális statisztikái (magasság, testsúly, lövési pontosság stb.) is megegyezett a felperesekével.

¹³⁴ Ptk. 2:44.§

¹³⁵ Ennek kifejtésére jelen tanulmány terjedelmi korlátai között nem vállalkozunk.

¹³⁶ Flecher – Rubin, 1980, 1129., ezzel egyezően foglal állást Rosenberg és Koffman Ld. Rosenberg – Koffman, 1981, 174-175.

A szabályozás keretében továbbgondolásra érdemes az a kérdés is, hogy még ha biztosítjuk is jogvédelmet a jogsértéssel szemben, úgy *az internet korában az miként volna érvényesíthető?* A probléma nem ismeretlen az elfeledtetéshez való jog (*right to be forgotten*) kapcsán,¹³⁷ ahol az EUB ugyan megállapította, hogy a keresőmotorok üzemeltetői – erre irányuló kérelem esetén – kötelesek az érintett személyes adatainak törlésére és annak megakadályozására, hogy ezek az adatok a jövőben hozzáférhetőek legyenek, azonban az ítélet az Európai Unión kívül természetesen nem bírt kötelező erővel.¹³⁸ Figyelemmel arra, hogy e kérdéskör nem pusztán a *right of publicity*-val összefüggésben bír relevanciával, így jelen tanulmány keretében pusztán csak utalunk rá, hogy az egyes államok eltérő szabályai – e jogterület esetében kiemelten – további konfliktusforrások lehetnek, ezért megfontolandó lehet legalább az Európai Unión belül a jogegysítesítés.

6. Konklúzió helyett

A személyiségjegyek kereskedelmi értéke létező, s áruba bocsátható társadalmi jelenség. A személyiség vagyoni értékét már a XX. század elejének magyar jogirodalma is ismerte, s a hatályos Ptk. normáiból is levezethető a vagyoni érték létezése.

A példaként hivatkozott német jogrend felismerte már az erre vonatkozó társadalmi igényt, azonban hazánkban – vélhetően a szocializmus társadalomfelfogása okán – a jogalkotás némiképp megkésettnek tűnhet, azonban a személyiségjegyek élők közti átruházhatóságának elismerésével valószínűsíthetően a jogalkotó több problémát generálna, mint amennyit megoldana.

Ugyanakkor a társadalmi igények mégis az áruházhatóság implementálásának az irányába mutatnak, hogy csak két példát említsünk a közelmúltból:

Az uniós jog kapcsán szót kell ejteni a digitális tartalomszolgáltatására és a digitális szolgáltatások nyújtására irányuló szerződések egyes vonatkozásairól

¹³⁷ Ld. C-131/12. sz. ügy *Google Spain v. AEPD and Maria Costeja González*

¹³⁸ Ezzel kapcsolatban Martínez és Mecinas hívja fel a figyelmünket az internet balkanizálásának veszélyére, amikor is az interneten keresztül elérhető információk minősége és mennyisége eltérő lesz az Európai Unión belül és kívül. Ld. Martínez – Mecinas, 2018, 369, 376.

szóló 2019/770/EU irányelvről.¹³⁹ Az irányelv hatálya (3. cikk) kiterjed arra az esetre is, ha a fogyasztó a kereskedő részére személyes adatokat bocsát rendelkezésre ellenszolgáltatásként.

Hasonlóan a személyes adatok forgalomképessége kapcsán a legújabb bírói gyakorlat¹⁴⁰ már felveti annak lehetőségét, hogy a személyes adat egy adott szerződés ellenszolgáltatása is lehetne. A hivatkozott döntésben a Kúria nem vitatta, hogy az ilyen ellenszolgáltatás adott esetben pénzbeli ellenérték lehetne, azonban e kiterjesztő értelmezés fogantatosítása nem a jogalkalmazó – tárgyi ügyben a GVH –, hanem a jogalkotó feladata.

Szintén a digitális technológiák fejlődésével kapcsolatban felmerülhetnek különböző elhatárolási problémák is. Elég csak a mesterséges intelligencia által generált fényképfelvételekre gondolnunk.¹⁴¹

Álláspontunk szerint a megoldás semmi esetre sem a személyiségjegyek forgalomképességének általános elismerésében rejlik, hanem – amennyiben elkerülhetetlenné válik az átruházhatóság implementálása – a célhoz kötött, korlátozott körre és időre vonatkozó kizárólagos hasznosítási jog elismerése nyújt megoldást, ami már jelenleg is létezik a merchandising szerződések keretében.

Felhasznált irodalom

Almási Antal: A személyiségi jog elhatárolása és tartalma. Jogtudományi Közlöny, 1927. évi 15. szám, 133-135.

Almási Antal: A tilos cselekmény a magánjogban. Budapest, Grill Kiadó kiadóvállalata, 1907.

Brett, Annabel S.: Liberty, Right and Nature: Individual Rights in Later Scholastic Thought. Cambridge, Cambridge University Press, 1997

¹³⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019L0770&from=SL>

¹⁴⁰ BH2022.24.

¹⁴¹ Nem is feltétlenül arra kell gondolni, hogy a mesterséges intelligenciát létrehozó személyt vagy az annak utasítást adó személyt vonjuk a szabályozás hatálya alá. Témánk szempontjából sokkal izgalmasabb az a kérdés, amikor egy képmás vagy egy hangfelvétel nem a valós személyről készült a fizikai valóságban, hanem pusztán a mesterséges intelligencia által előállított „utánzat”. E körben némi kapaszkodót jelenthet a szépirodalmi alkotások körében irányadó bírói gyakorlat. Így a BH1980. 337. számú döntés, amely szerint a szépirodalmi alkotás tartalma, utalásai alapján felismerhető személy orvoslást kérhet, ha az ábrázolás személyhez fűződő jogait sérti.

Calabresi, Guido – Melamed, Douglas A.: Property Rules, Liability Rules and Inalienability: One View of the Cathedral. *Harvard Law Review*, 1972. évi 6. szám, 1089- 1128., DOI: <https://doi.org/10.2307/1340059>

Cooley, Thomas M.: *A Treatise on the Law of Torts or the Wrongs Which Arise Independent of Contract*. 2nd ed., Chicago, Callaghan, 1888.

Czapári Dóra: A személyes adatok felhasználására vonatkozó szerződés lényeges kérdései. *Polgári jog* 2021. évi 11-12. szám

Csanádi György: *Polgári Jog*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1960.

Faludi Gábor: A licencia szerződés. *Polgári Jogi Kodifikáció* 2008. évi 2. szám, 12-23.

Fézer Tamás: 2:54.§, In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. Budapest, Opten Informatikai Kft., 2014

Flecher, Peter L. – Rubin, Edward L.: The Descendibility of the Right of Publicity: Is there Commercial Life after Death? *The Yale Law Journal*, 1980. évi 6. szám, 1125-1132., DOI: <https://doi.org/10.2307/796025>

Ganani, Tal: Squeezing the Juice: the Failed Attempt to Acquire O.J. Simpson's Right of Publicity, and Why it Should Have Succeeded. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*, 26. évfolyam 165. szám, 166-201.

Gordon, Harold R.: Right of Property in Name, Likeness, Personality and History. *Northwestern University Law Review*, 1960. évi 5. szám, 553-613.

Görög Márta: Gondolatok a merchandising jelentéstartalmához, egyes típusaihoz. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2011. évi 6. szám, 19-29.

Görög Márta: Gondolatok a személyiség magánjogi védelme körében. In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): *Személy és személyiség a jogban*. Budapest, Wolters Kluwer, 2016

Halász Csenge: The protection of public actors' right to privacy in context of the hungarian judicial practise. *Publicationes Universatis Miskolcensis*, 2022. évi 1. szám, 181-194.

Jobbágyi Gábor: *Személyi és családi jog*. Budapest, Szent István Társulat, 2012.

Kadri, Thomas E. : Fumbling the First Amendment: The Right of Publicity 2-0 Against Freedom of Expression. *Michigan Law Review*, 2014. évi 8. szám, 2014., 1519-1531.

Kolosváry Bálint: Magánjog. Budapest, STUDIUM, 1927.

Landes, William M. – Posner, Richard A.: The Economic Structure of Intellectual Property Law. Massachusetts – London, Harvard University Press, 2003., DOI: <https://doi.org/10.4159/9780674039919>

Locke, John (szerk. Laslett, Peter): Two Treatises of Government. Cambridge, Cambridge University Press, 1988, DOI: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511810268>

Lukácsi Péter: Általános szabályok és egyes személyiségi jogok. In: Csehi Zoltán (szerk.): 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről kommentárja, Budapest, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., 2021.

Macpherson, Crawford B.: The Political Theory of Possessive Individualism: Hobbes to Locke. Oxford, Clarendon Press, 1962.

Menyhárd Attila: A magánélethez való jog. In Medias Res, 2014 évi 2. szám

Menyhárd Attila: Forgalmképes személyiség? In: Menyhárd Attila – Gárdos-Orosz Fruzsina (szerk.): Személy és személyiség a jogban, Budapest, Wolters Kluwer, 2016.

Meszlény Artúr: Elmfuttatás a személyiség magánjogi védelméről. Ügyvédek Lapja, 1903. évi 19. sz.

Meszlény Artúr: Személyjog és vagyonjog az új polgári perrendtartásban. Budapest, Rényi Kiadó, 1912.

Nimmer, Melville B.: The Right of Publicity. Law and Contemporary Problems, 1954. évi 2. szám, 203-223., DOI: <https://doi.org/10.2307/1190488>

Petrik Ferenc: A kártérítési jog. Az élet, testi épség, egészség megsértésével szerződésen kívül okozott károk megtérítése. Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó, 2002.

Petrik Ferenc: Személyiségi jog, a jog mostohagyermeké. In: Petrik Ferenc (szerk.): A személyiség jogi védelme. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992.

Post, Robert C.: Rereading Warren and Brandeis: Privacy, Property, and Appropriation. Case Western Reserve Law Review, 1991. évi 3. szám, 647-680.

Prosser, William L.: Privacy. California Law Review, 1960. évi 3. szám, 383-423., DOI: <https://doi.org/10.2307/3478805>

Radin, Margaret Jane: Property and Personhood. Stanford Law Review, 1982. évi 5. szám, 957-1015., <https://doi.org/10.2307/1228541>

Rosenberg, Ronald G. – Koffman, Gregory S.: A Survey of the Right of Publicity: An Overview. Loyola of Los Angeles Entertainment Law Review, 1981. évi 1. szám, 165-176.

Rothman, Jennifer E.: The Right of Publicity: privacy reimagined for a public world. Cambridge/Massachusetts, Harvard University Press, 2018, DOI: <https://doi.org/10.4159/9780674986336>

Schultz Márton: A személyiségi jogok vagyoni értéke és annak tárgyasulása. Budapest, ORAC Kiadó Kft., 2022

Schultz Márton: A vagyoni értékű személyiségi javak szabályozási problematikájának egyes kérdései. A tárgyasulás alapú vagyoni személyiség védelem. Infokommunikáció és Jog, 2020. évi 2. szám

Sólyom László: A személyiségi jogok elmélete. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1983.

Strihó Krisztina: A merchandising szerződés. Budapest, Wolters Kluwer Hungary, 2020.

Stump Krisztina: A személyhez fűződő jogok vagyoni vonatkozásai – új fejlemények. Fazekas Marianna (szerk.): Jogi Tanulmányok, Budapest, 2014.

Szeghalmi Veronika: A személyiség „értéke” és annak post-mortem továbbélése. In: ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS Forum Publicationes Doctorandum Judicorum, VII. évfolyam, Szeged, 2017.

Székely László: A személyiségi jogok hazai elmélete. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2011.

Székely László: Az ember mint jogalany a Ptk. Második Könyvében. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2021

Székely László: Második Könyv Harmadik rész. In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz. Budapest, Wolters Kluwer, 2018.

Szilágyi Ferenc: A személyiség magánjogi védelmének dogmatikája a német jogban. In Medias Res, 2013 évi 2. szám, 347-380.

Szladits Károly: Magyar Magánjog I. Budapest, Grill Kiadó kiadóvállalata, 1933.

Sztoján Krisztina: Kétarcú know-how: személyiségi jog vagyoni értékkel? *Gazdaság és Jog* 2018. évi 3. szám, 17-22.

Tierney, Brian: Tuck on Rights: Some Medieval Problems. *History of Political Thought* 1983 évi 3. szám, 429-441.

Törő Károly: A személyhez fűződő jogok érvényesítésének rendje. In: Petrik Ferenc (szerk.): *A személyiség jogi védelme*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1992.

Warren, Samuel D.- Brandeis, Louis D.: The Right to Privacy. *Harvard Law Review Association*, 1890. évi 5. szám, 193-220., DOI: <https://doi.org/10.2307/1321160>

Zlinszky János – Reiner János: *Magyar magánjog mai érvényben*. Budapest, Franklin, 1902., 152.

The Chances of the right of publicity in hungarian law

Summary

The commercial value of personality traits is an existing and tradable social phenomenon. The economic value of personality was already recognised in Hungarian legal literature at the beginning of the 20th century, and the existence of economic value can be deduced from the provisions of the Civil Code in force.

The German legal system already recognised the social need for this, but in our country – presumably because of the socialist conception of society – legislation may seem somewhat belated, but by recognising the transferability of personality traits between living persons, the legislator would probably create more problems than it would solve.